

Powstanie styczniowe oczami wroga.

Przedstawiony dokument to rękopis w języku rosyjskim, stanowiący raport wojskowy lub kronikę opisującą potyczki z polskimi powstańcami podczas powstania styczniowego (1863 r.) w rejonie Kielecczyny, Częstochowy, Sieradza, Kalisza i Złoczewa. W tekście pojawiają się nazwy własne i miejscowości takie jak Końskie, Słupia, Chmielnik (Daniec/Gnojno) oraz Opatów.

Na pierwszym dokumencie podwójna data (11/22 stycznia) wskazuje dokładnie na noc wybuchu powstania styczniowego (22 stycznia 1863 roku). Władze carskie konsekwentnie nazywają polskich bojowników terminami мятежники (buntownicy) lub шайка (banda), jednak pojawia się też zapożyczone z języków zachodnich słowo инсургенты (insurgenci/powstańcy). Tekst opisuje m.in. koncentrację sił i potyczki w rejonie Tomaszowa Rawskiego (obecnie Tomaszów Mazowiecki) oraz sąsiadującej z nim Lubochni.

Strona – Żurnal Wojennych Diejstwij
[Dziennik działań wojennych]

Архивный шифр 1/237/0/1/1

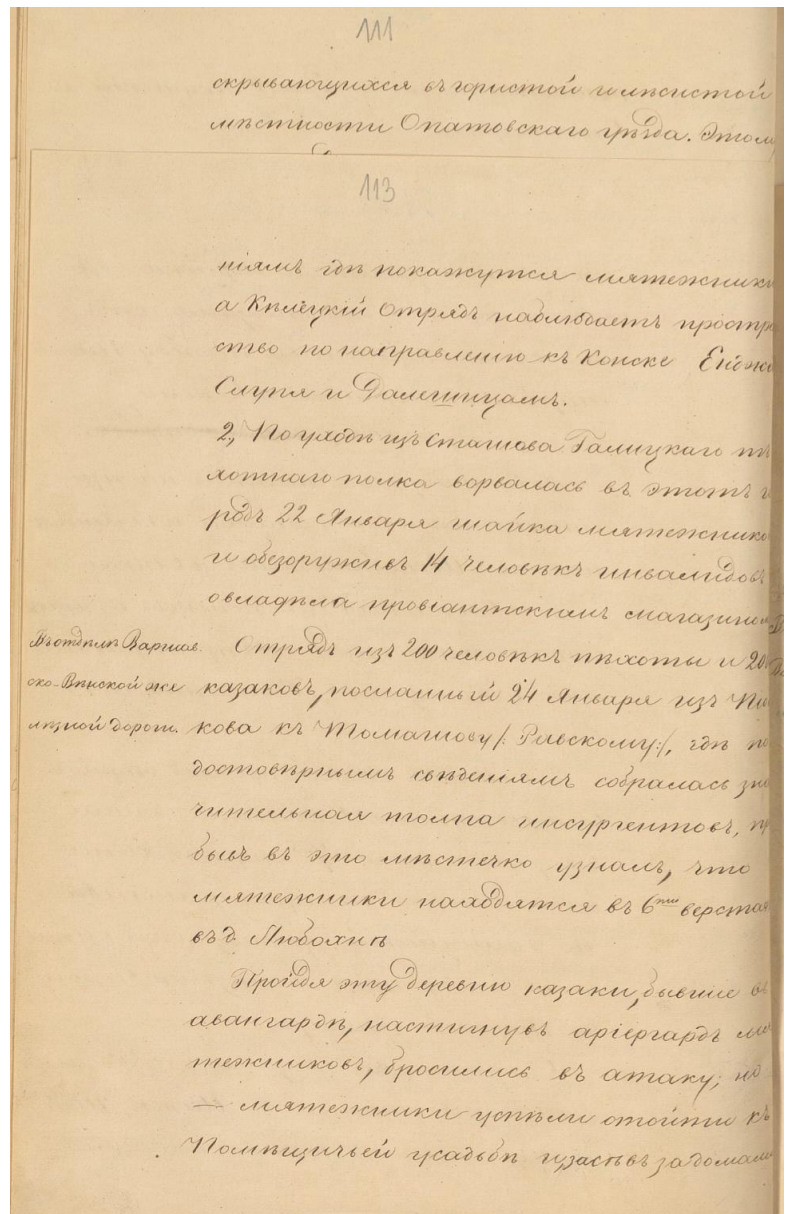
Даты 1863 - 1864

Архив: Archiwum Główne Akt Dawnych
Коллекция: Materiały różne dotyczące
Powstania Styczniowego z rosyjskich
kancelarii wojskowych. Akta dowódców
i władz wojskowych rosyjskich. Fot.
Autor.

.. скрывающихся въ густой и чистой инстинктости Опатовскаго уѣзда.

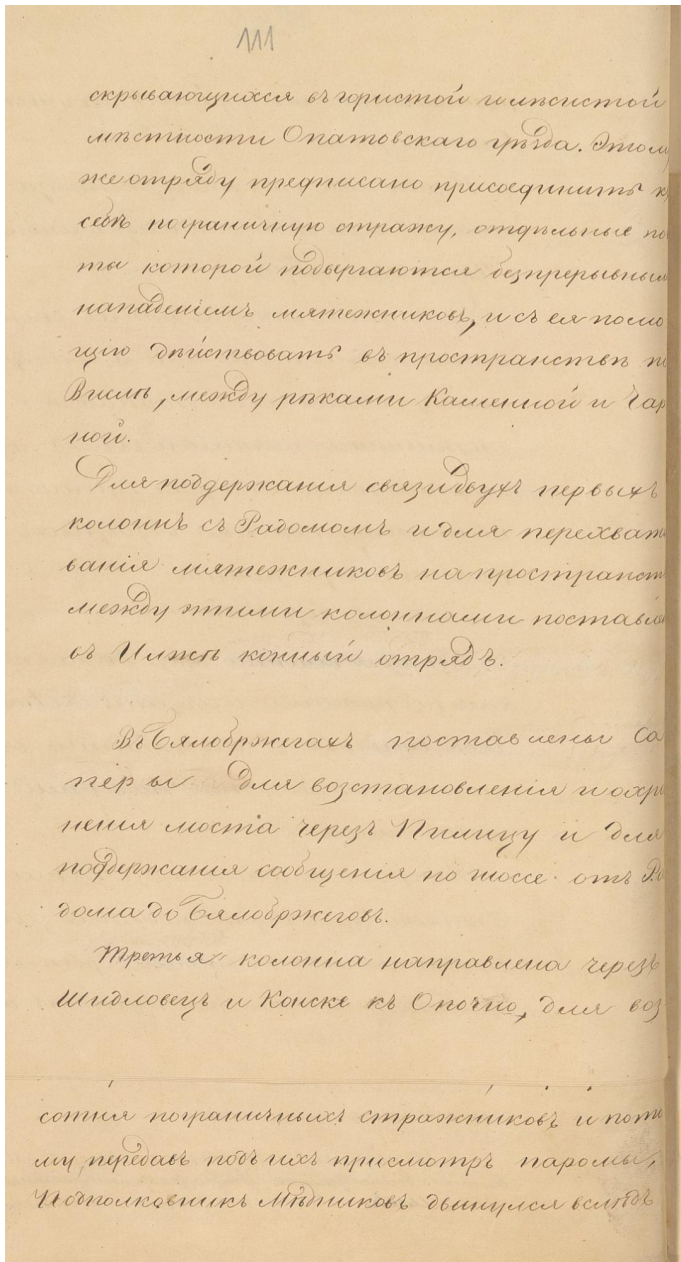
Этого [...]113 нияхъ имъ покажутся

мятежники, а Княжскій отрядъ наблюдаетъ пространство по направленію къ Конске, Еленской, Слупи и Данищамъ.2, Ночью съ 11 на 12 Января шайка мятежниковъ ворвалась въ этотъ городъ 22 Января шайка мятежниковъ и обезоружила 14 человекъ инвалидовъ, овладѣла провіантскимъ магазиномъ. [Dopisek na marginesie:] Боевые рапорты Оп. Рад. и т. д. Отрядъ изъ 200 человекъ пѣхоты и 20 казаковъ, посланный 24 Января изъ Мѣховской дороги ко Къ Томашову /Равскому/, гдѣ по достовѣрнымъ свѣдѣніямъ собралась значительная толпа инсургентовъ, прибывъ въ это мѣстечко

узналь, что мятежники находятся въ 6-ти верстахъ въ д. Любохни. Пройдя эту деревню казаки, бывшіе въ авангардѣ, настигнувъ арьергардъ мятежниковъ, бросились въ атаку; но мятежники успѣли стояти въ Помпицкой усадьбѣ и изъ за домовъ...

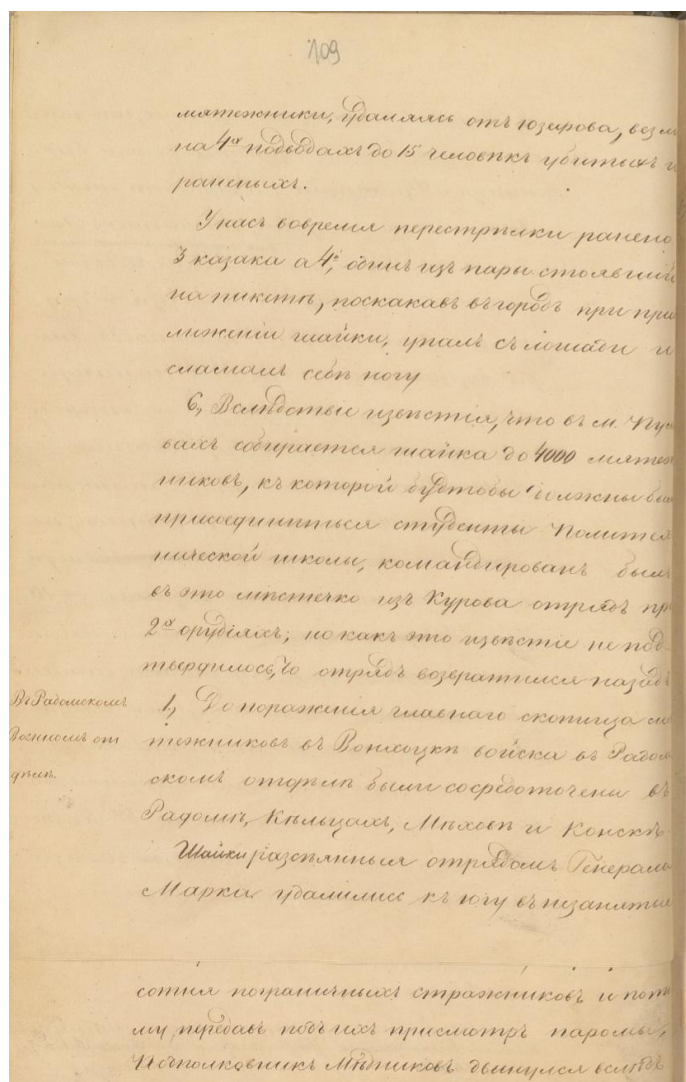
... ukrywających się w gęstych i czystych lasach powiatu opatowskiego. Z tego [...]113[...] ukażą im się powstańcy („buntownicy”), a oddział kniaziowski (książęcy) obserwuje przestrzeń w kierunku miejscowości Końskie, Jeleńska, Słupia i Daniszczce. W nocy z 11 na 12 stycznia [starego stylu] / 22 stycznia [nowego stylu] banda powstańców wdarła się do tego miasta i rozbroiła 14 inwalidów [weteranów/żołnierzy garnizonu], opanowując magazyn prowiantowy. [Dopisek na marginesie:] Raporty bojowe Op. Rad. itd. Oddział złożony z 200 żołnierzy piechoty i 20 kozaków, wysłany 24 stycznia z traktu miechowskiego ku Tomaszowowi (Mazowieckiemu / Rawskiemu), gdzie według wiarygodnych informacji zebrał się znaczny tłum powstańców (insurgentów), po przybyciu do tego miasteczka dowiedział się, że powstańcy znajdują się 6 wiorst dalej, we wsi Lubochnia. Przeszedłszy tę wieś, kozacy będący w awangardzie dogonili ariergardę (straż tylną) powstańców i ruszyli do ataku; lecz powstańcy zdążyli zająć pozycje w majątku Pompickich i zza domów...

скрывающихся в гористой и лесистой местности Опатовского уезда. Этому же отряду предписано присоединить к себе пограничную стражу, отдельные посты которой подвергаются непрерывным нападениям мятежников, и с ее помощью действовать в пространстве по Висле, между реками Каменной и Черной. Для поддержания связи первых двух колонн с Радомом и для перехватывания мятежников на пространстве между этими колоннами поставить в Илже конный отряд. В Самборжецах поставлены саперы для восстановления и охранения моста через Пилицу и для поддержания сообщения по шоссе от Дорохова до Самборжецов. Третья колонна направлена через Шидловец и Конске к Опочно, для вос.....сотников пограничных стражников и потому, передав под их присмотр паромы, Подполковник Мягков двинулся вслед

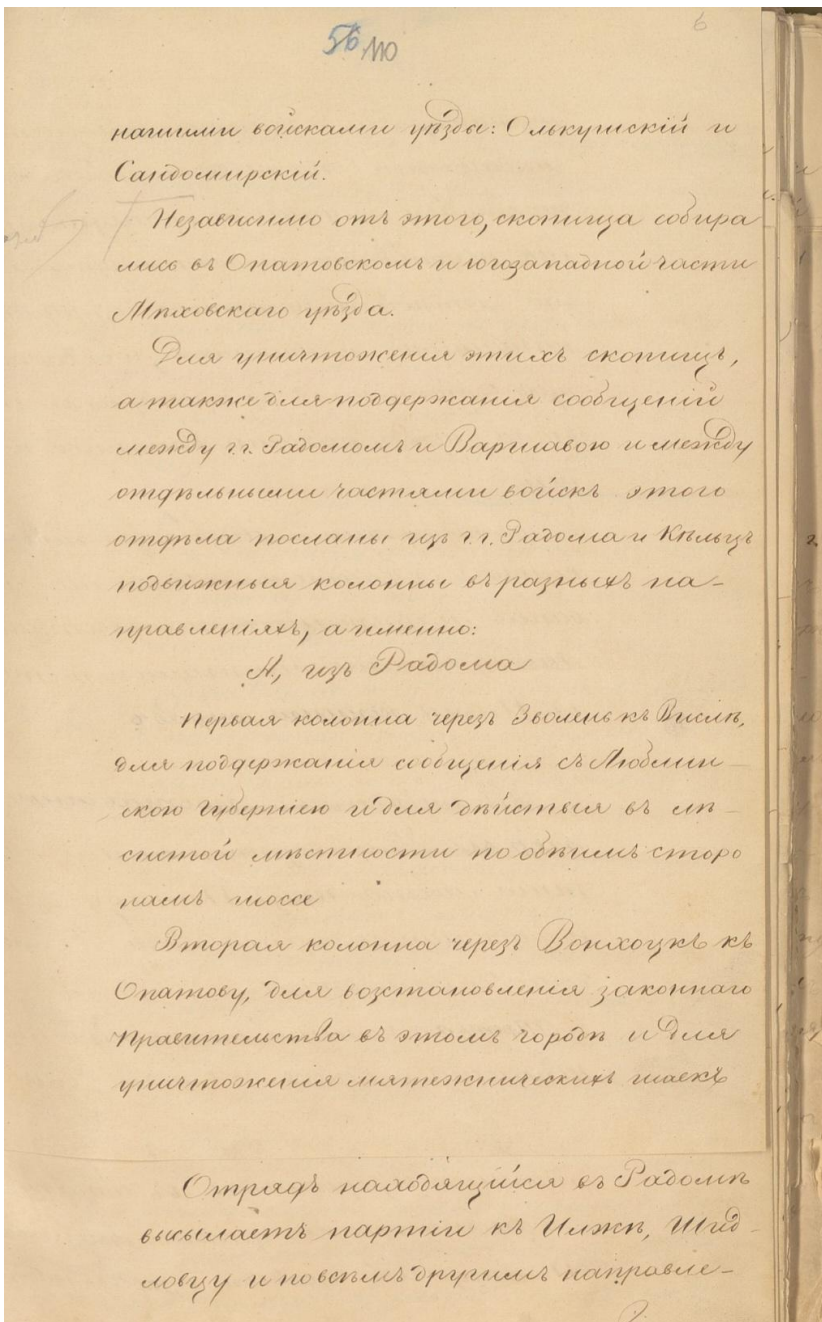
ukrywających się w górzystej i lesistej okolicy powiatu opatowskiego. Temu samemu oddziałowi nakazano przyłączyć do siebie straż graniczną, której poszczególne posterunki poddawane są nieustannym atakom powstańców [buntowników], i z jej pomocą działać na obszarze wzdłuż Wisły, między rzekami Kamienną a Czarną. W celu utrzymania łączności dwóch pierwszych kolumn z Radomiem oraz przechwytywania powstańców na obszarze między tymi kolumnami, rozmieścić w Iłży oddział konny. W Samborcu [Samborzycach] rozlokowano saperów w celu odbudowy i ochrony mostu przez Pilicę oraz dla utrzymania komunikacji na szosie od Dorohowa do Samborca. Trzecia kolumna została skierowana przez Szydłowiec i Końskie w stronę Opoczna, w celu.....setników straży granicznej i dlatego, przekazawszy pod ich nadzór promy, podpułkownik Miagkow ruszył w ślad za [nimi]

мятежники, удаляясь от Озерова, везли на 4хъ подводяхъ до 15 человѣкъ убитыхъ и раненыхъ. У насъ вовемя перестрѣлки ранено 3 казака а 4й, одинъ изъ пары стоявшій на пикетѣ, поскакавъ въ городъ при приближеніи шайки, упалъ съ лошади и сломалъ себѣ ногу. 6, Вслѣдствіе извѣстія, что въ с. Пустыхъ собирается шайка до 4000 мятежниковъ, къ которой будто бы должны присоединиться студенты Политичекой школы, командированъ былъ въ это мѣстечко изъ Курова отрядъ при 2хъ орудіяхъ; но какъ это извѣстіе не подтвердилось, то отрядъ возвратился назадъ. 4, До пораженія главнаго скопища мятежниковъ въ Вонсохѣ войска въ Радомскомъ отдѣлѣ были сосредоточены въ Радомѣ, Кинцкѣ, Мниховѣ и Конскѣ. Шайки разсѣяныя отрядомъ Генерала Марка удалились къ югу въ густыя [Dopisek z lewej strony:] Въ Радомскомъ Военномъ отдѣлѣ.

buntownicy [powstańcy], oddalając się od Ozierowa, wieźli na 4 podwodach do 15 ludzi zabitych i rannych. U nas w czasie potyczki rannych zostało 3 kozaków, a czwarty – jeden z pary stojącej na pikiecie – pędząc do miasta na widok zbliżającej się bandy, spadł z konia i złamał nogę. Wskutek wiadomości, że we wsi Puste zbiera się banda do 4000 buntowników, do której rzekomo mieli dołączyć studenci Szkoły Politycznej, wysłano do tego miasteczka z Kurowa oddział z 2 działami; ponieważ jednak wiadomość ta nie potwierdziła się, oddział powrócił. Do czasu rozbicia głównego skupiska buntowników w Wąchocku wojska w

Oddziały Radomskim były skoncentrowane w Radomiu, Kocku, Mnichowie i Końskich. Bandy rozproszone przez oddział generała Marka odeszły na południe w gęste... Dopisek z lewej strony: W Radomskim Oddziale Wojskowym.

Wzmianka o powiatach: ...нашими войсками уѣзда: Олकुшскій и Сандомирскій. (naszymi wojskami powiaty: Olkuski i Sandomierski). Gromadzenie się sił powstańczych: Независимо отъ этого, скопища собирались въ Опатовскомъ и югозападной части Илжецкаго уѣзда. (Niezależnie od tego, skupiska gromadziły się w opatowskim i południowo-zachodniej części ilżeckiego powiatu). Cel operacji wojskowej: Для уничтоженія этихъ скопищъ, а также для поддержанія сообщеній между гг. Радомомъ и Варшавою... (W celu zniszczenia tych skupisk, a także dla utrzymania łączności między miastami Radomiem i Warszawą...). Wyśłanie kolumn wojskowych z Radomia: Pierwsza kolumna: Первая колонна черезъ Зволень къ Вислѣ... (Pierwsza kolumna przez Zwoleń ku Wiśle... w celu utrzymania łączności z gubernią lubelską). Druga kolumna: Вторая колонна черезъ Вонхоцкъ къ

Опатову, для возстановленія законнаго Правительства въ этомъ городѣ и для уничтоженія мятежническихъ шаекъ. (Druga kolumna przez Wąchock ku Opatowowi, w celu przywrócenia legalnego Rządu w tym mieście i dla zniszczenia powstańczych band).

Полковнику Макаровскому возвратиться немедленно съ его отрядомъ въ Слупцу....становленія законнаго порядка въ этомъ городѣ и для очищенія отъ шаекъ пространства между Тлицей(?) и гг. Радомомъ и Опочно. Въ Стопницу для дѣйствія на пространствѣ между Вислой и г. Хмельникъ, Шкальмержъ и Солецъ. Въ м. Случь-Новую для поисковъ въ горахъ Опатовскаго уѣзда и въ пространствѣ между Климцувомъ(?), Хмельникомъ и Опатовымъ. Въ г. Мѣховъ командированъ отрядъ для совокупныхъ дѣйствій съ находящимся тамъ 7-мъ стрѣлковымъ баталіономъ на пространствѣ по Галиційской границѣ отъ Мѣхова къ западу черезъ желѣзную дорогу до Прусской границы. Отрядъ находящійся въ Радомѣ высылаетъ партіи къ Илжѣ, Шидловцу и по всѣмъ другимъ направле...

60. M8

Полковнику Макаровскому возвратиться
немедленно съ его отрядомъ въ Слупцу.

57. M2

становленія законнаго порядка въ
этомъ городѣ и для очищенія отъ
шаекъ пространства между Тли-
цей и гг. Радомомъ и Опочно.

Въ Стопницу для дѣйствія на про-
странствѣ между Вислой и г. Хмели-
никомъ Шкальмержъ и Сопкомъ.

Въ м. Случь-Новую для поисковъ въ горахъ
Опатовскаго уѣзда и въ пространствѣ
между Климцувомъ, Хмельникомъ и
Опатовымъ.

Въ г. Мѣховъ командированъ отрядъ
для совокупныхъ дѣйствій съ нахо-
дящимся тамъ 7-мъ стрѣлковымъ
баталіономъ на пространствѣ
по Галиційской границѣ отъ Мѣ-
хова къ западу черезъ желѣзную дорогу
до Прусской границы.

Отрядъ находящійся въ Радомѣ
высылаетъ партіи къ Илжѣ, Шид-
ловцу и по всѣмъ другимъ направле-

7

Pułkownik Makarowski ma natychmiast powrócić ze swoim oddziałem do Słupcy... zaprowadzenia legalnego porządku w tym mieście i w celu oczyszczenia z band przestrzeni między [rzeką] Pilicę a miastami Radom i Opoczno. Do Stopnicy w celu działań na obszarze między Wisłą a miastem Chmielnik, Skalbmierz i Solec. Do miasteczka Słupia Nowa w celu poszukiwań w górach powiatu opatowskiego oraz na przestrzeni między Klimontowem, Chmielnikiem i Opatowem. Do miasta Miechów skierowano oddział do wspólnych działań ze znajdującym się tam 7. batalionem strzelców na obszarze wzdłuż granicy galicyjskiej od Miechowa na zachód przez linię kolejową aż do granicy pruskiej. Oddział znajdujący się w Radomiu wysłał partie (pododdziały) w kierunku Iłży, Szydłowca i we wszystkich innych kierun...

68. М8

Полковнику Макаровскому возвратиться
немедленно с его отрядом в Сувалки.

58/М4

завязали с казаками перестрелку, а
всегда затмил, увидев приближающую
пехоту, немедленно отступили в
лес, преследуемые ружейными вы-
стрелами. Неприятель потерял
6^{ми} убитыми и 20 ранеными; у нас
убита одна лошадь и 6^{ми} лошадей
ранены.

1, Отряд Полковника Валуева из
2^х рот пехоты и 1/2 сотни казаков,
посланный из Плонска 24 Января
к Макову, настиг шайку инсурген-
тов за Новым-местом при д.
Корнио [Карнево]. Завидя наши войска мя-
тежники бросились в лес, а неко-
лько казаков идущих в аван-
гарде поскакали к опушке и спешившись
завязали с ними пере-
стрелку. Наступившая темнота
при сильном дожде не позволила
подходящим войскам преследовать
неприятеля и мятежники успели

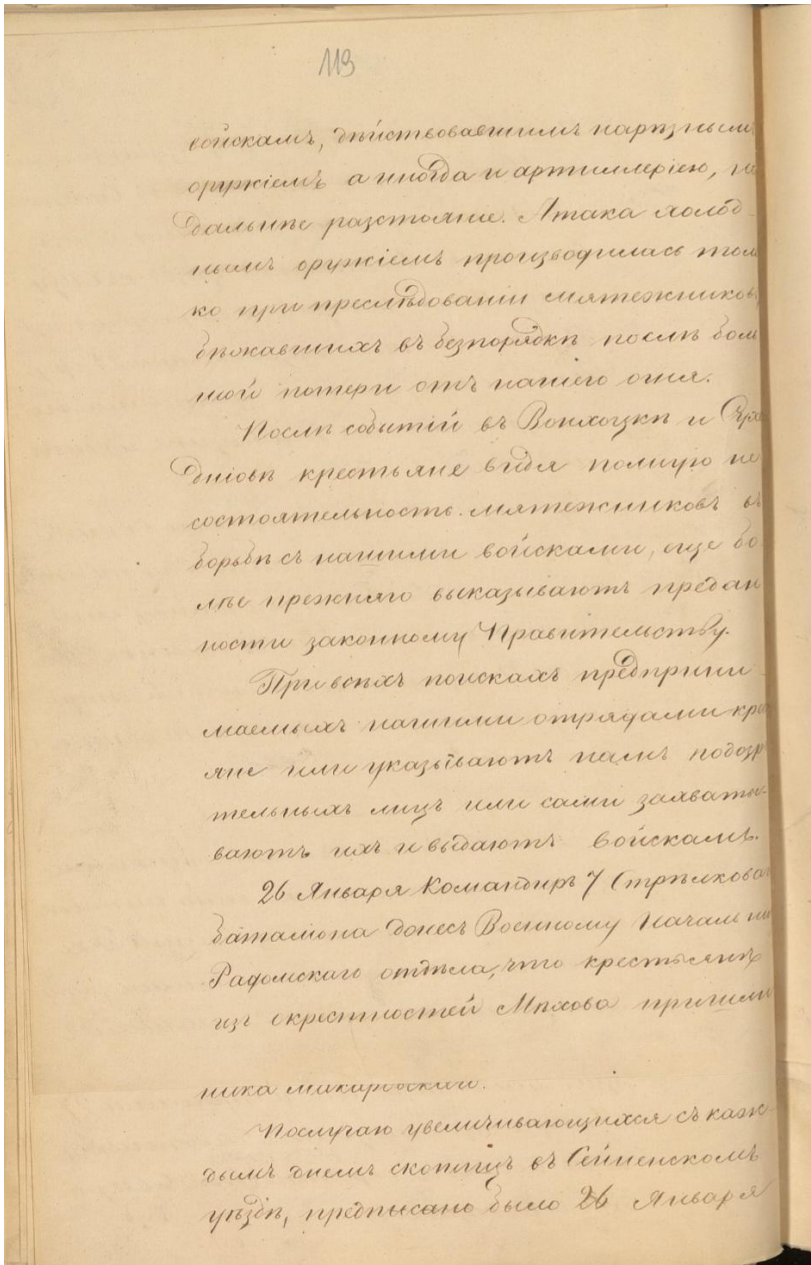
Полковнику Макаровскому
возвратиться немедленно с его
отрядом в Сувалки. ...завязали с
казаками перестрелку, а вслед за
тем, увидев подходящую пехоту,
немедленно отступили в лес,
преследуемые ружейными
выстрелами. Неприятель потерял
6-ть убитыми и 20 ранеными; у нас
убита одна лошадь и 6-ть лошадей
ранены. [Nowy raport]: 1, Отряд
Полковника Валуева из 2-х рот
пехоты и $\frac{1}{2}$ сотни
казаков, посланный из Плонска 24
Января к Макову, настиг шайку
инсургентов за Новым-местом при
д. Корнио [Карнево]. Завидя наши
войска мятежники бросились в
лес, а несколько казаков шедших в
авангарде поскакали к опушке и
спешившись завязали с ними
перестрелку. Наступившая
темнота при сильном дожде не
позволила подошедшим войскам
преследовать неприятеля и
мятежники успели...

Pułkownik Makarowski ma natychmiast powrócić ze swoim oddziałem do Suwałk. ...wdali się z kozakami w strzelaninę, a zaraz potem, ujrawszy nadchodzącą piechotę, natychmiast wycofali się do lasu, ścigani strzałami karabinowymi. Nieprzyjaciel stracił 6 zabitych i 20 rannych; po naszej stronie zabito jednego konia, a 6 koni zostało rannych. Oddział pułkownika Wałujewa, składający się z 2 kompanii piechoty i 1 1/2 sotni kozaków, wysłany z Płońska 24 stycznia w kierunku Makowa, dopadł partię powstańców [insurgentów] za Nowym Miastem przy wsi Karniewo. Zobaczywszy nasze wojska, buntownicy rzucili się do lasu, a kilku kozaków idących w awangardzie pognało ku skrajowi lasu i zsiadłszy z koni, wdało się z nimi w strzelaninę. Zapadający zmrok oraz silny deszcz nie pozwoliły podchodzącym wojskom na podjęcie pościgu za nieprzyjacielem i buntownicy zdołali...

войскамъ, дѣйствовавшимъ партіями [...]оружіемъ а иногда и артиллерією, [...]дальное разстояніе. Атака холод[нымъ]нымъ оружіемъ производилась толь[ко]ко при преслѣдованіи

мятежниковъ, понесшихъ въ безпорядкѣ послѣ бѣг[ства]ной потери отъ нашего огня. Послѣ событій въ Волицѣ и Срѣ[дн]е[дн]явѣ крестьяне видя полную не[со]состоятельность мятежниковъ въ борьбѣ съ нашими войсками, еще болѣе прежняго высказываютъ предан[ность]ность законному Правительству. При всѣхъ поискахъ предприни[ма]емыхъ нашими отрядами кре[стья]яне или указываютъ намъ подозри[тель]тельныхъ лицъ или сами захваты[ва]ютъ ихъ и выдаютъ войскамъ. 26 Января Командиръ 7 стрѣлкова[го] баталіона донесъ Военному Начальни[ку] Радомскаго отдѣла, что крестьянинъ изъ

окрестностей Мѣхова привелъ [...]ника шакаровскаго. Послучаю увеличивающихся съ каж[дымъ]дымъ днемъ скопищъ въ Сѣдлецкомъ уѣздѣ, предписано было 26 Января

[...] wojskom działającym w oddziałach [...] bronią, a czasem i artylerią na dalszą odległość. Atak bronią białą (zimną) następował tylko podczas pościgu za powstańcami (buntownikami), którzy po ucieczce ponosili w nieładzie znaczne straty od naszego ognia. Po wydarzeniach w Wolicy i Średniawie chłopci, widząc całkowitą niezdolność powstańców do walki z naszymi wojskami, jeszcze bardziej niż dotychczas okazują oddanie legalnemu Rządowi. Przy wszelkich działaniach podejmowanych przez nasze oddziały, chłopci albo wskazują nam podejrzane osoby, albo sami ich chwytają i wydają wojsku. 26 stycznia dowódca 7. batalionu strzelców doniósł Naczelnikowi Wojennemu Oddziału Radomskiego, że chłop z okolic Miechowa doprowadził [...] [powstańca] Szakarowskiego. Z powodu powiększających się z każdym dniem gromad [powstańczych] w powiecie siedleckim, nakazano 26 stycznia [...]

просите позволения хватать мя-тежниковъ. Съ
цѣлю перехватать возмутителей собралась въ
г. Клузкѣ близъ Конска толпа мужиковъ до
3/т. человекъ.

27 Января Радомскій Губернаторъ
получилъ донесеніе, что мятежники
непосредственно воюютъ съ м. Зволенъ,
замѣтивъ волненіе между крестья-
нами этой мѣстности.

Выраженіи крестьянами предан-
ности Правительству истами
составить до такой размѣровъ, что
некоторые Военные начальники со-
гласуются принять мѣры къ удержа-
нію крестьянъ въ предѣлахъ должнаго
повиновенія имъ помѣщикамъ.

Выраженіи крестьянами предан-
ности Правительству истами
составить до такой размѣровъ, что
некоторые Военные начальники со-
гласуются принять мѣры къ удержа-
нію крестьянъ въ предѣлахъ должнаго
повиновенія имъ помѣщикамъ.

Вопросъ, воина лика (Мѣръ) Мѣръ (Камбарскій) Военный

предпринятая изъ Замос-
тъякъ въ Звѣринцу.

предпринятаго изъ Замостьякъ
Звѣринцу.

prosić o pozwolenie na schwytanie
buntowników. W celu przechwycenia
podżegaczy zebrał się w m. Kluźkie]
blisko Końska tłum chłopów do 3
tysięcy ludzi. 27 stycznia Gubernator
Radomski otrzymał doniesienie, że
buntownicy próbowali wkroczyć do
m. Zwoleń, zauważywszy poruszenie
wśród chłopów w tej okolicy. Wyrazy
oddania chłopów wobec Rządu
miejscami dochodzą do takich
rozmiarów, że niektórzy Naczelnicy
Wojenni zgadzają się podjąć środki w
celu utrzymania chłopów w granicach
należy tego posłuszeństwa wobec ich
dziedziców (gospodarzy). [Dopisek z

просить дозволенія хватать мя-тежниковъ. Съ
цѣлю перехватать возмутителей собралась въ
г. Клузкѣ близъ Конска толпа мужиковъ до
3/т. человекъ. 27 Января Радомскій
Губернаторъ получилъ донесеніе, что
мятежники покусились войти въ м.
Зволенъ, замѣтивъ волненіе между крестья-
нами этой мѣстности. Выраженіе
крестьянами преданности Правительству
мѣстами доходить до такихъ размѣровъ,
что некоторые Военные начальники со-
гласуются принять мѣры къ удержа-
нію крестьянъ въ предѣлахъ должнаго
повиновенія имъ помѣщикамъ. [Dopisek z
boku:] Исправ. Генеральнаго Штаба Штрабе
Капитанъ Бѣлявскій(...) поиска

скрывающихся въ гористой местности
мѣстности Опатовскаго уѣзда. Отсюда

Вопросъ, воина лика (Мѣръ) Мѣръ (Камбарскій) Военный
23 Января направился ^{здесь} въ Камбарскій
Восточный уѣздъ. Маріампольскій уѣздъ состоитъ
изъ 3^{ей} роты Сибирскаго пѣхотнаго полка,
одной 6ой стрѣлковаго батальона, 2ой стрѣлы
и 20 казаковъ, подъ командою Поиско-
вика Макаровскаго. Отрядъ этотъ за-
ватилъ во время сѣдованія къ Маріа-
полью 4ой полку пѣхотниковъ подурноанныхъ въ
уѣздѣ отъ мятежн. Изъ Маріамполя
Молдавскій Макаровскій командировалъ
одну линейную роту и полубатальонъ стрѣлокъ
для совокупнаго дѣйствія съ войсками
Винницкаго отряда, предвѣстивши изъ
Ковно, противъ мятежниковъ скрываю-
щихся въ лесу близъ селеній Густовъ
Буди, Гуринички и Бодричички.

Въ отрядъ затѣмъ вступили къ с. Густовъ
Буди оставшіеся тамъ отряда Поиско-
вика Макаровскаго.

Послѣдствіемъ увеличенія числа скрываю-
щихся въ селеніи Густовъ Буди, предписано было 26 Января

boku:] P.o. Sztabu Generalnego Sztabskapitan Bielawski(...) poszukiwania podjętego z Zamościa w kierunku Zwierzyńca.

Tekst opisuje operacje wojskowe wymierzone w polskich powstańców (w tekście określanych jako мятежники – buntownicy). Data wydarzeń: 23 stycznia. Obszar działań: Powiaty opatowski (górną część strony) oraz mariampolski (główna część tekstu – obecnie

Litwa/pogranicze). Dowódca – Pułkownik Makarowski (Полковник Макаровский). Skład oddziału carskiego: 3 kompanie Symbirskiego Pułku Piechoty, 6. batalion strzelców, 2 działa oraz 20 kozaków. Cel misji: Przechwycenie powstańców zmierzających w stronę Mariampola oraz rozbięcie partii powstańczych ukrywających się w lasach w pobliżu miejscowości takich jak Czysta Buda (Чистая Буда), Czupryki (Чуприки) i Gabryszuki (Габрышуки).

60. 118

Полковнику Макаровскому возвратиться немедленно съ его отрядомъ въ Сувалки.

2, Командированный 24 Января изъ Сувалокъ въ Августовскій уѣздъ къ Щучину Майоръ Крицкій съ отрядомъ изъ 3хъ ротъ, 1й сотни казаковъ при 2хъ орудіяхъ донесъ, что имъ арестованы по подозрѣнію одинъ помѣщикъ и одинъ мѣшникъ.

3, Отрядъ войскъ Виленскаго округа разбитъ въ северной части Августовской губерніи при сел. Антоновъ майоръ мѣшниковъ въ числѣ до 130 человекъ. Убитыхъ 22 и раненыхъ 3. Сланией стороны границы мѣшникъ и мѣшница и убиты одна собака.

Восстаніе дѣлае съ матиешниками потеря нашихъ войскъ была ничтожна, ибо матиешники вооружены е ко саблѣ, тиками и баотнильми ружьями не могли вредитъ нашимъ

поиска предпринимаго изъ Замосіа къ Зетровишчу.

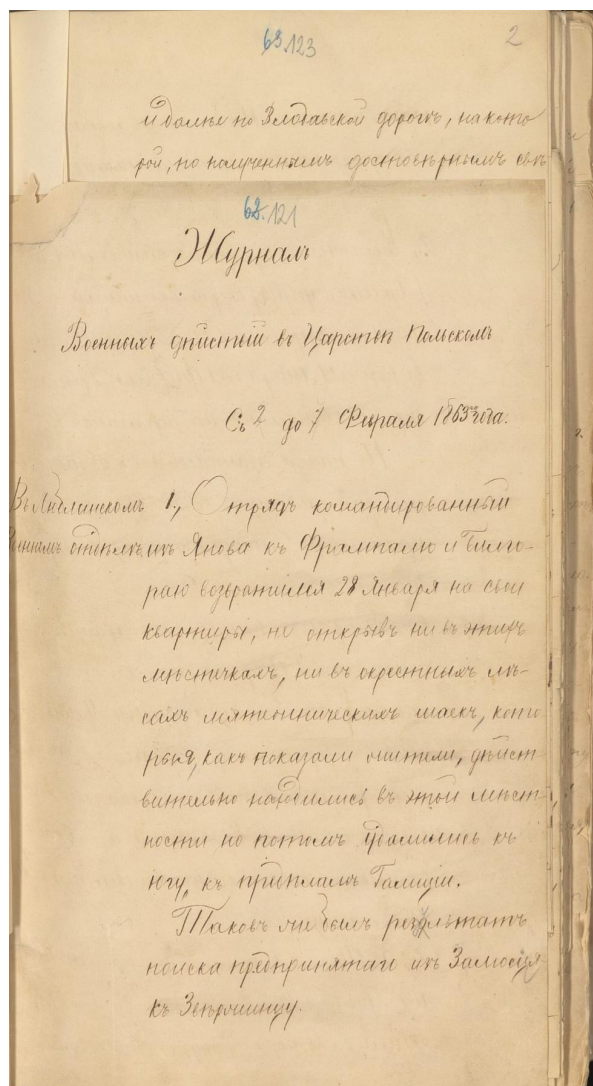
Полковнику Макаровскому возвратиться немедленно съ его отрядомъ въ Сувалки. 2, Командированный 24 Января изъ Сувалокъ въ Августовскій уѣздъ къ Щучину Майоръ Крицкій съ отрядомъ изъ 3хъ ротъ, 1й сотни казаковъ при 2хъ орудіяхъ донесъ, что имъ арестованы по подозрѣнію одинъ помѣщикъ и одинъ

чиновникъ.3, Отрядъ войскъ Виленскаго округа разбилъ въ сѣверной части Августовской губерніи пред. Антоновъ шайку мятежниковъ въ числѣ до 150 человекъ. Убитыхъ 22 и раненыхъ 3. Съ нашей стороны раненъ 1 нижній чинъ и убита одна лошадь. Во всѣхъ дѣлахъ съ мятежниками потеря нашихъ войскъ была ничтожна, ибо мятежники вооруженные косами, пиками и охотничьими ружьями не могли вредить нашимъ...поисковка предприниматая изъ Замостья къ Зверинцу.

Pułkownikowi Makarowskiemu nakazuje się natychmiast powrócić wraz z jego oddziałem do Suwałk. Oddelegowany 24 stycznia z Suwałk do powiatu augustowskiego w kierunku Szczuczyna major Kricki (Krycki), stojący na czele oddziału składającego się z 3 kompanii, 1 sotni kozaków oraz 2 dział, zameldował, że pod zarzutem podejrzenia [o współudział] aresztował jednego właściciela ziemskiego (ziemianina) oraz jednego urzędnika. Oddział wojsk Wileńskiego Okręgu Wojskowego rozbił w północnej części guberni augustowskiej, w pobliżu miejscowości Antonowo, partię powstańców liczącą do 150 ludzi. Zabitych zostało 22, a rannych 3 [powstańców]. Po naszej stronie ranny został 1 żołnierz niższego stopnia i zabito jednego konia. We wszystkich starciach z buntownikami straty naszych wojsk były znikome, gdyż powstańcy, uzbrojeni w kosy, piki i strzelby myśliwskie, nie byli w stanie zaszkodzić naszym.....akcja poszukiwawcza podjęta z Zamościa w kierunku

Журнал Военныхъ дѣйствій въ Царствѣ Польскомъ съ 2 до 7 Февраля 1863 года. Отрядъ командированный отъ Янова къ Фрамполю и Тлугороду [Тарногороду] возвратился 28 Января на свои квартиры, не открывъ ни въ этихъ мѣстечкахъ, ни въ окрестныхъ лѣсахъ мятежническихъ шаекъ, которыя, какъ показали жители, дѣйствительно находились въ этой мѣстности но потомъ удалились къ югу, къ границамъ Галиціи. Таковъ же былъ результатъ поиска предпринятаго изъ Замостья къ Звѣринцу [Зверинцу].

Dziennik Działań Wojennych w Królestwie Polskim Od 2 do 7 lutego 1863 roku. Oddział wysłany z Janowa [Lubelskiego] ku Frampolowi i Tarnogrodowi powrócił 28 stycznia do swoich kwater, nie wykrywszy ani w tych miasteczkach, ani w okolicznych lasach partii powstańczych („band buntowniczych”), które – jak zeznali mieszkańcy – rzeczywiście znajdowały się w tej okolicy, lecz

2, Вследствие известия, что в м. Сточек
Луковского уезда собралась шайка до 300
людей, направлены были в эту сторону
в ночь с 31 Января на 1 Февраля, 2 роты 3-го
Стрелкового батальона из Гарволина.

Не найдя мятежников у Сточка, и
уже за 3 дня перед сим, удалились в
направлении к Седлецкому уезду, отряды
вернулись в Гарволин.

3, Генерал-Лейтенант Хрущев доносит
с 3-го Февраля, что колонна на-
правленная из Замостья к м.м. Ухань и
Терны возвратилась в Замостье без всяких
результатов, и другая колонна
высланная из Краснистава, имела
столкновение с мятежниками в м.
Войславице.

4, 3-го Февраля командированы из Люблина
2 роты и 1/2 сотни казаков; под начальством
Майора Ракузы в м. Ленчну.

później oddaliły się na południe, ku
granicy z Galicją. Taki sam był rezultat
rekonesansu podjętego z Zamościa ku
Zwierzyńcowi.

Вследствие известия, что в м. Сточек
(Луковского уезда) собралась шайка
до 300 человек, направлены были в
эту сторону в ночь с 31 Января на 1
Февраля, 2 роты 3-го Стрелкового
батальона из Гарволина. Не найдя
мятежников у Сточка, которые за 3
дня перед сим, удалились в
направлении к Седлецкому уезду,
отряды воротились в Гарволин. 3.,
Генерал-Лейтенант Хрущев доносит,
от 3-го Февраля, что колонна
направленная из Замостья к м.м.
Ухань и Терны [или Чемери]
возвратилась в Замостье без всяких
результатов, и другая колонна
высланная из Краснистава, имела
столкновение с мятежниками в м.
Войславице. 4., 3-го Февраля
командированы из Люблина 2 роты и
1/2 сотни казаков; под начальством
Майора Ракузы в м. Ленчну.

Wskutek doniesień, że w miasteczku Stoczek (powiat łukowski) zebrała się partia [powstańcza] licząca do 300 ludzi, w nocy z 31 stycznia na 1 lutego wysłano w tamte strony z Garwolina 2 kompanie 3. batalionu strzelców. Nie zastawszy powstańców pod Stoczkiem, którzy na 3 dni przed tym oddalili się w kierunku powiatu siedleckiego, oddziały powróciły do Garwolina. Generał-lejtnant Chruszczow donosi z dnia 3 lutego, że kolumna skierowana z Zamościa do miasteczek Uchanie i Tarnoszyn [lub Czermno] powróciła do Zamościa bez żadnych rezultatów, a druga kolumna, wysłana z Krasnegostawu, miała starcie z powstańcami w miasteczku Wojślawice. 3 lutego wysłano z Lublina do miasteczka Łęczna 2 kompanie oraz pół sotni kozaków pod dowództwem majora Rakuzy.

и дальше по Володавской дорогѣ, на которой, по полученнымъ достовѣрнымъ свѣдѣніямъ, находилась шайка подъ предводительствомъ помѣщика Казимира Богдановича.

Въ Радомскомъ Военномъ Отдѣлѣ.

1., 1-го Февраля, съ приближеніемъ отряда высланнаго изъ г. Радомы, шайка мятежниковъ, находившаяся въ Опочнѣ, удалилась къ монастырю Студзянка, гдѣ настоятель благословлялъ бунтовщиковъ на предстоящій подвигъ. По вступленіи нашего отряда въ Опочно шайка эта перешла въ лѣса ктог. Камень, по дорогѣ между Опочно и Томашовымъ. 5-го Февраля получено изъ Радомы донесеніе что Полковникъ Зверевъ, занявъ Студзянку, вскорѣ по удаленіи отряда мятежниковъ, нашель тамъ чугунное орудіе, значительное количество оружія и запасы [...] Ченстохова.

О дѣйствіяхъ Ченстоховскаго отряда донесеній еще не получено.

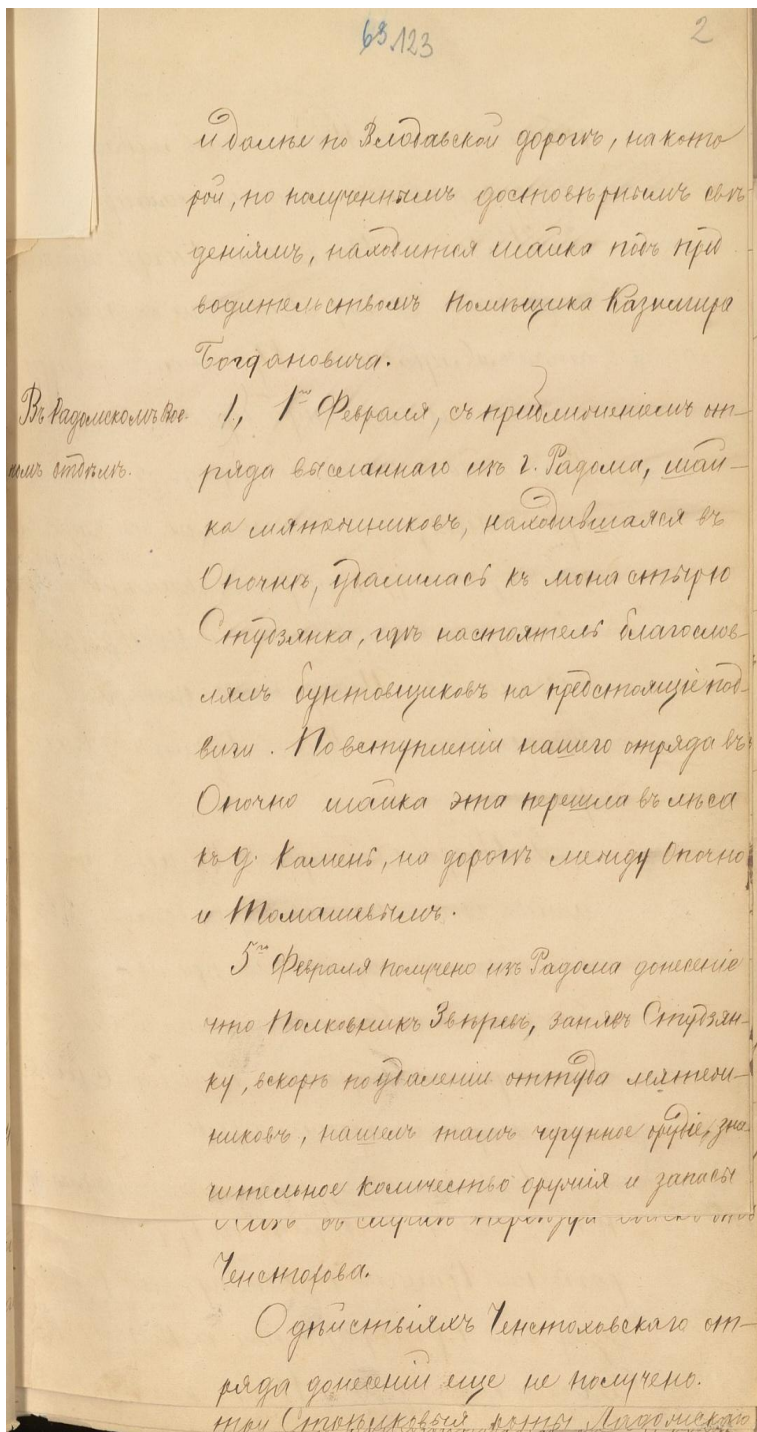
...i dalej drogą Włodawską, na której, według otrzymanych wiarygodnych informacji, znajdowała się banda pod przewodnictwem dziedzica Kazimierza Bogdanowicza.

W Radomskim Oddziale Wojskowym.

1., 1 lutego, wraz ze zbliżaniem się oddziału wysłanego z miasta Radomia, banda powstańców (buntowników), znajdującą się w Opocznie, oddaliła się w kierunku klasztoru Studzianna, gdzie przełożony (przeor) błogosławił buntowników na nadchodzący czyn. Po wkroczeniu naszego oddziału do Opoczna, banda ta przeszła do lasów [koło] Kamienia, na drodze między Opoczniem a Tomaszowem.

5 lutego otrzymano z Radomia doniesienie, że pułkownik Zwiertew (Zwieriew), zajmąwszy Studziannę wkrótce po oddaleniu się oddziału powstańców, znalazł tam żeliwne działo, znaczną ilość broni i zapasy [...] Częstochowa.

O działaniach oddziału częstochowskiego doniesień jeszcze nie otrzymano.

продовженій. Насколько монастыри
зопровергнутельно митрополитом арестова
2, 31го Января Полковник Ченгер атаковал
и разбил шайку Лангевича въ окрестно
сти м. Слупя-Нова. При этомъ отбито
у митрополитовъ три дровяныя пушки
43 лошади и несколько подводъ съ съестными
припасами; отбиты также все ваги
и пива, между которыми найденъ взрыв
чатъ, прожаты дробинкой и инструкцій въ
возстаніи. Инсургентамъ потеряно око
100 человекъ. Число будителъ и следовъ
ранены.

5го Февраля Генералъ Чумаковъ у
зналъ, что Лангевичъ со всеми
кавалеріи, послѣ пораженія при м. Слуп
узнался въ Сташове и что 6го Фе
враля выступитъ туда изъ Радомля съ
своимъ отрядомъ артиллеріи.

Послѣднимъ, полученнымъ сообщеніемъ
4, 3го Февраля командированы изъ
на 2 роты и 1/2 сотни козакъ; под
командою Майора Ракучи въ м. Лан

w zabitych. U nas 1 zabity i 1 lekko ranny. 3) 5 lutego generał Uszakow powiadomił, że Langiewicz ze wszystkimi swoimi oddziałami po klęsce pod miasteczkiem Słupia Nowa wycofał się do Staszowa i że 6 lutego wyruszy tam z Radomia silny oddział z artylerią. Według wiadomości otrzymanych przedwczoraj: 4) 3 lutego wysłano z Lublina 2 kompanie i 1/2 sotni kozaków pod dowództwem majora Rakuzy do miasteczka Łęczna.

Dopisek na marginesie: W odniesieniu do Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej.

Wskutek wiadomości, że miasto Rawa zostało zajęte przez insurgentów [powstańców],

prowiantu. Przeor klasztoru za sprzyjanie buntownikom został aresztowany. 2) 31 stycznia pułkownik Czengery zaatakował i rozbił partię Langiewicza w okolicach miasteczka Słupia Nowa. Przy tym odebrano buntownikom trzy drewniane armaty, 43 konie i kilka podwód z zapasami żywności; przejęto także wszystkie rzeczy Langiewicza, wśród których znaleziono odezwy, plany działań i instrukcje dla powstania. Powstańcy stracili do 100 ludzi

Австрийского конвоя, оказавша
ся, что Лангевичъ съ своей шайкой чис
ломъ въ 3500 члов. отступилъ отъ Ста
шова къ Станиславу. Въ этой шайке
400 конныхъ, 500 вооруженныхъ ружья
ми и 1000 козакъ и остальные дров
нами. Митрополиты сильно утоми
лись и неспособны въступить
въ бой.

Въ отрывкѣ Ракучи
то-Ванской шайки-заминны инсургентами, послана была
къ стану гуду 30го Января изъ митро
поля поревоная колонна въ 500 члов.
роты, 1/2 сотни козакъ при дров
отрядѣ и кровавъ того отряда
направлена часть войскъ изъ Слуп
я-Нова.

Незаставъ въ м. Лангевича инсурген
товъ, отрядъ этихъ войскъ Варшав
скаго отряда возвратился 1го Фе
враля въ Слупя-Нова.

Одновременно Ченгероваго от
ряда дошедши еще не получено.
м. Слупя-Нова.

...въ Скерневице. Петрковскій же отрядъ
направился вслѣдъ замѣтливой Къ Уншви-
зи.

Не успѣвши въ этомъ отношеніи
ки, утѣшилъ перейти въ Радомскую губе-
рнію, отрядъ этотъ возвратился въ Пе-
тровъ.

Въ Равѣ взятъ пленныхъ чинами
Литовскаго полка раненый въ Бѣлишес-
скомъ мѣстѣ и находившійся тамъ въ ро-
дакъ инсургентовъ, отставной Поручикъ
Л. Г. Литовскаго полка Соколовскій.

2. Вслѣдствіе сообщеній, что значитель-
ная масса литовскихъ собралися въ
югозападной части Радомской губерніи
и въ окрестностяхъ Ченстохова къ западу
отъ главной дороги, посланы на по-
крѣпленіе отряда находящаяся въ этомъ
городѣ и въ Варшавѣ по главной дорогѣ
3 роты Моторизованнаго и 1 Кавалерій-
скаго полка.

4, 3^я Фирма командирована изъ Варшавы
на 2 роты и 1/2 сотни козакъ; подъ командо-
ваніемъ М. М. Ражуха въ М. М. М.

wysłana została w kierunku tego
miasta 30 stycznia z Piotrkowa
kolumna ruchoma w sile 500 ludzi
piechoty, 1 1/2 sotni kozaków przy
dwóch działach, a oprócz tego
skierowano tam część wojsk ze
Skierniewic. Nie zastawszy w Rawie
insurgentów, oddział z wojsk
Warszawskiego Okręgu
Wojskowego powrócił, zerwawszy
na wszelki wypadek linię wysuniętą
[telegraficzną/czujek] od
Częstochowy. O działaniach
oddziału częstochowskiego nie
otrzymano jeszcze doniesień.

Mowa jest o ruchach oddziałów w
okolicach Skierniewic i Piotrkowa

(...въ Скерневице. Петрковскій же отрядъ
направился...). Oddział piotrkowski skierował się
w stronę określonych pozycji. Akapit drugi:
Wspomina, że z powodu braku sukcesów w
tamtym kierunku i doniesień o przejściu
powstańców do guberni radomskiej, oddział ten
powrócił do Piotrkowa (...перейти въ Радомскую
губернію, отрядъ этотъ возвратился въ
Петровъ.). Trzeci akapit: Informuje o wzięciu do
niewoli rannych powstańców oraz o zatrzymaniu
emerytowanego porucznika Litewskiego Pułku o
nazwisku Sokołowski (...отставной Поручикъ Л.
Г. Литовскаго полка Соколовскій.). Punkt 2:
Opisuje, że w obliczu informacji o zebraniu się
znaczej partii (bando-oddziału) powstańców w
południowo-zachodniej części guberni radomskiej
oraz w okolicach Częstochowy, na zachód od linii
kolejowej, wysłano wsparcie. Wzmocnienie to

№ 139
...въ Равѣ мѣсто ^{Замѣтливой} ~~Замѣтливой~~ ^{Къ Уншвици} ~~Къ Уншвици~~, отъ Пе-
тровъ. Вѣдомъ, отрядъ раненый.
№ 127
...скаго Гренадерскаго полка въ дей-
ствіи по Радомъ съ стороны
сторона, съ южной на сторону, отъ
Мухомова, посланъ отрядъ мно-
го Кавалерійскаго полка (Стрѣлковій
Замѣтливый, 3 Стрѣлковій роты Се-
ленскаго полка, 2 роты и 1 эскадронъ
драгунъ).
Собраніе въ Равѣ 300 че-
ловѣкъ пленныхъ чинами пограничной
стороны перевезены въ Ченстоховъ
и ввѣрены извѣстнымъ русскимъ.
5 Фирма инсургентовъ заняла
Замѣтливую станцію и приняла
весь мѣсто, чтобы переправить че-
ловѣкъ дорогу со стороны станціи
Лавъ въ сторону переправы войскъ отъ
Ченстохова.
Однѣмъ Ченстоховскаго от-
ряда донесеній еще не получено.
тамъ (Стрѣлковій роты Литовскаго

składało się z 3 rot Pułku Petersburskiego i 1 rot Pułku Keksgolmskiego, które przybyły z Warszawy drogą żelazną (...въ окрестностяхъ Ченстохова къ западу отъ железной дороги, посланы на подкрепленіе... изъ Варшавы по железной дороге 3 роты Петербургскаго и 1 Кексгольмскаго). Punkt 4: Pod datą 3 lutego (3го Февраля) wspomina o oddelegowaniu z Lublina dwóch rot i pół sotni kozaków pod dowództwem majora Rakuzy (...командированы изъ Люблина 2 роты и 1/2 сотни казаковъ; подъ начальствомъ Маіора Ракузы...).

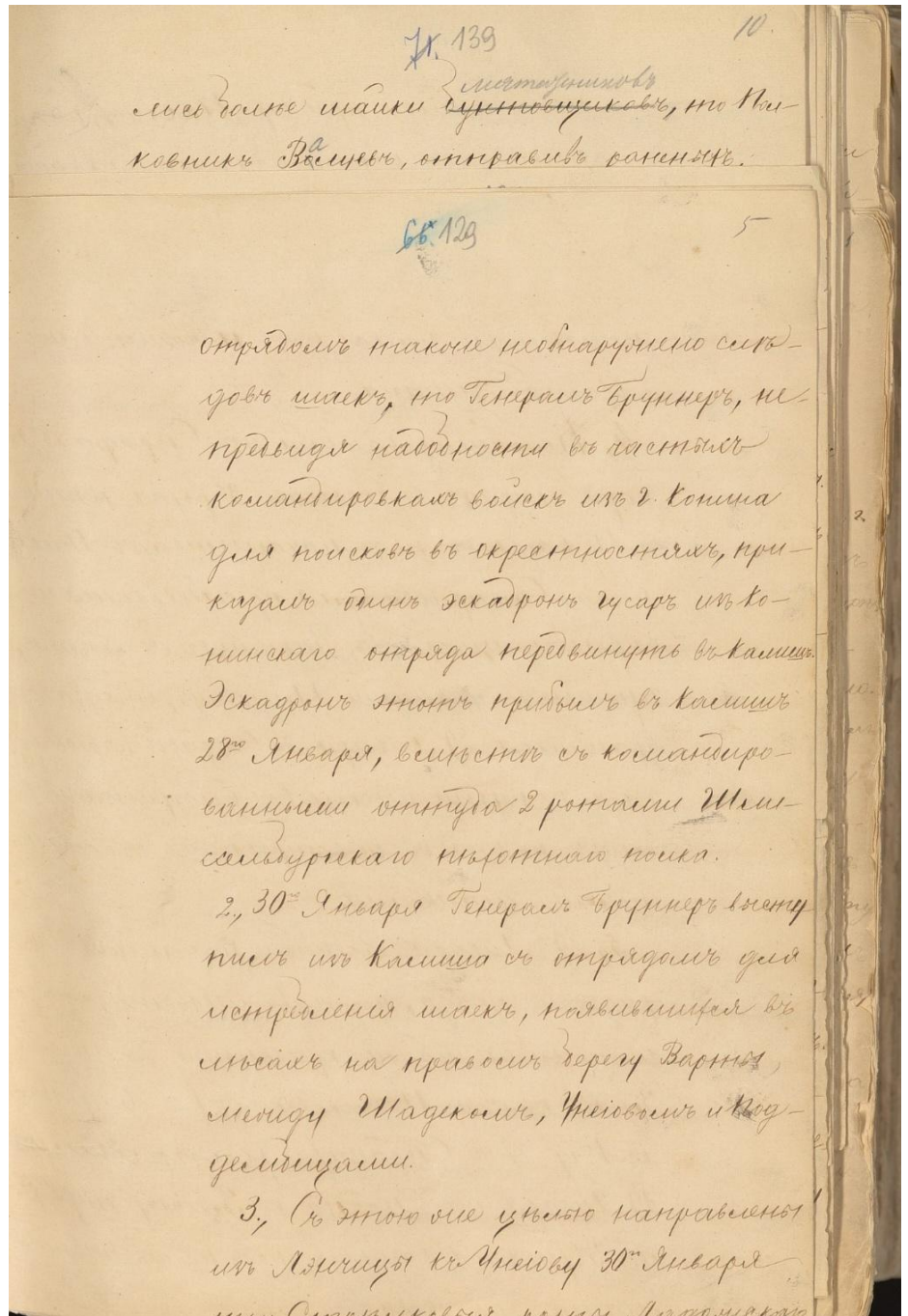
...скаго Гренадерскихъ полковъ для дѣйствій на Домброво съ сѣверной стороны, съ южной же стороны, отъ Мышкова, наступаетъ отрядъ нѣкоты Князя Багратіона [/]: Стрѣлковый баталіонъ, 3 Стрѣлковыя роты Смоленскаго полка, 2 орудія и 1 эскадронъ драгунъ. —Собранные въ г. Герцахъ 360 челоѡкъ нижнихъ чиновъ пограничной стражи переведены въ Ченстоховъ и вооружены пѣхотными ружьями.5 Февраля

126
128
въ Скаржице: Нестурковский иле отрядъ
Въ Калининскѣ 1, Генералскаго штаба Подполковникъ
Срэмковскій, выступившій изъ Калининска 2го
варя съ 2 ротами Шемскійбургскаго полка,
хотнаго полка, для поиска въ Свессинскѣ
и т.д. / кур. Вен. Гв. ст. съ 2 Января по 2-го
февр. / присоединивъ въ М. Кошицѣ къ себѣ
еще отрядъ еще две роты, наизвожь
саръ и 20 казаковъ и затѣмъ направивъ
се двѣ роты колоннами въ М. Свессинскъ.
При этомъ дологіи разлѣзды, носили
сильно по дальній разлѣзды, на
кромѣ сѣдловъ сооружившихъ штакъ
на всемо прѣведенномъ пространствѣ
къ западу отъ Свессинскаго озера.
2го Января Подполковникъ Грановскій
возвративъ въ Кошицъ, носилъ перѣ
нить сѣнтрій отрядъ по крутиной до
ротѣ на Краинскъ въ Кошицъ, для рекон
струкціи пространства къ востоку отъ
Свессинскаго озера. Такъ какъ и тѣмъ

инсургенты заняли Замбковицкую станцію и приняли всѣ мѣры, чтобы испортить желѣзную дорогу со стороны станціи Лазы въ случаѣ переѣзда войскъ отъ Ченстохова. О дѣйствіяхъ Ченстоховскаго отряда донесеній еще не получено.

...pułków Grenadierów do działań na Dąbrowę [Górnica] od strony północnej, natomiast od strony południowej, od Myszkowa, natarcie prowadzi oddział księcia Bagrationa: batalion strzelców, 3 kompanie strzelców Pułku Smoleńskiego, 2 działa i 1 szwadron dragonów. — Zebrani w mieście Erce [Herby] w liczbie 360 ludzi niżsi rangą funkcjonariusze straży granicznej zostali przeniesieni do Częstochowy i uzbrojeni w karabiny piechoty.5 lutego powstańcy zajęli stację Ząbkowice i podjęli wszelkie środki, aby uszkodzić drogę żelazną [kolej] od strony stacji Łazy na wypadek przemieszczania się wojsk z

Częstochowy. O działaniach oddziału częstochowskiego nie otrzymano jeszcze doniesień. W Kaliskim Oddziale Wojskowym. 1, Podpułkownik Sztabu Generalnego Oranowski, który wyruszył z Kalisza 21 stycznia z 2 kompaniami Szlisselburskiego Pułku Piechoty w celu przeszukania lasów ślesieńskich (Dziennik Działań Wojennych od 29 stycznia do 2 lutego), dołączył w miasteczku Konin do swojego oddziału jeszcze dwie kompanie, pół plutonu huzarów oraz 20 kozaków, a następnie skierował się w dwóch kolumnach ku miasteczku Ślesin. Podczas tego marszu podjazdy, wysyłane na dalekie odległości, nie wykryły śladów uzbrojonych partii [powstańczych] na całym użyętym obszarze na zachód od Jeziora Ślesieńskiego. 24 stycznia podpułkownik Oranowski powrócił do Konina, wysławszy oddział piechoty i oddział lotny drogą okrężną przez Kraszew do Konina, w celu przeprowadzenia rekonesansu terenu na wschód od Jeziora Ślesieńskiego. Ponieważ i tym...

śladów partii powstańczych, wobec czego Generał Brunner, nie widząc potrzeby wydzielania osobnych jednostek wojsk z miasta Konina do przeszukiwania okolic, rozkazał przesunąć jeden szwadron huzarów z oddziału konińskiego do Kalisza. Szwadron ten przybył do Kalisza 28 stycznia, wraz z oddelegowanymi stamtąd dwoma kompaniami Szlisselburskiego Pułku Piechoty. 30 stycznia Generał Brunner wyruszył z Kalisza wraz z oddziałem w celu zniszczenia partii powstańczych, które pojawiły się w lasach na prawym brzegu Warty, pomiędzy Szadkiem, Uniejowem i Poddębicami. W tym samym celu skierowano z Łęczycy w stronę Uniejowa 30 stycznia [...]

...ля въ Скуневице. Піотрковскій же отрядъ
Каше

пехотнаго полка подъ начальствомъ
Майора Дышмана.

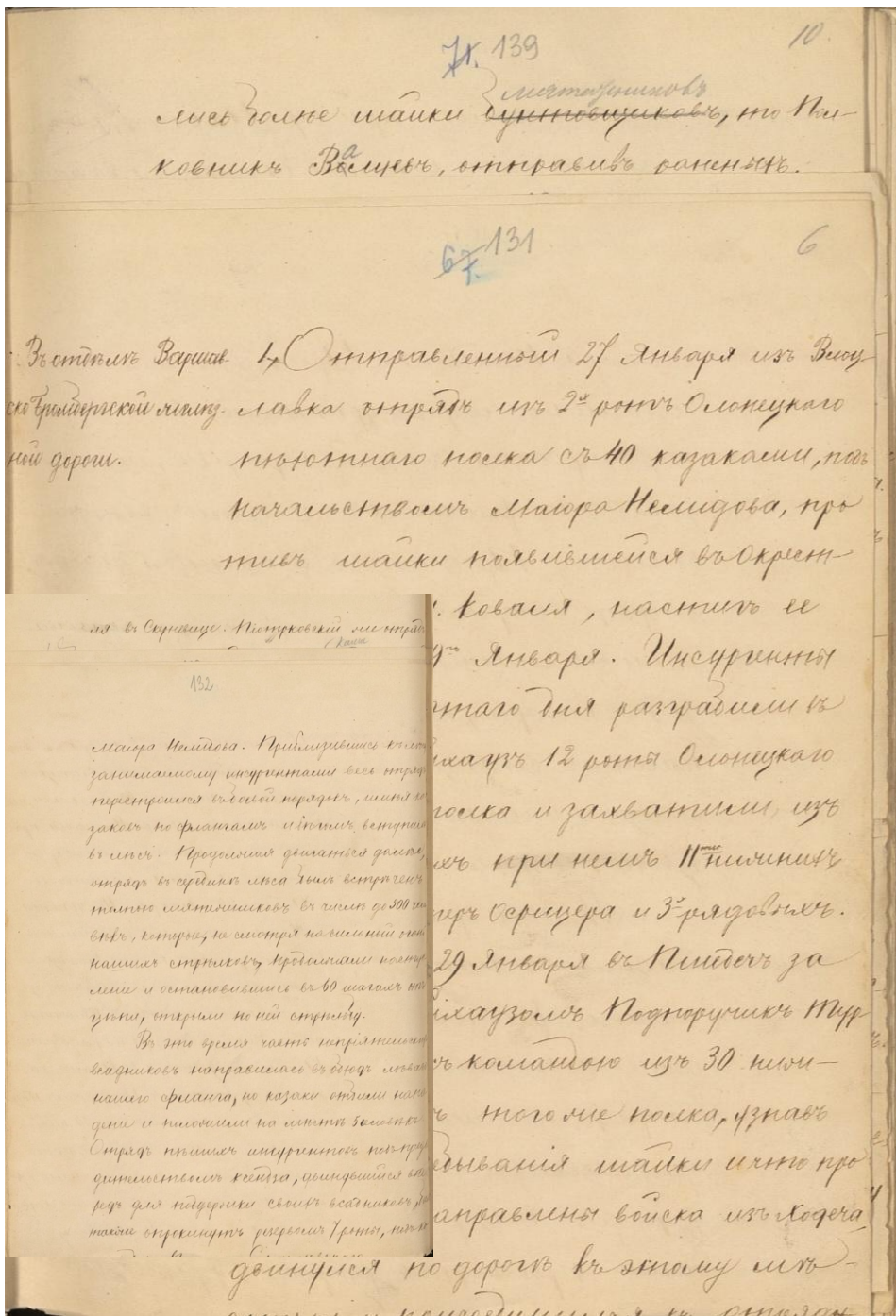
4, Командированный изъ Сѣрадза 28-го Января отрядъ въ составѣ 3-хъ ротъ пехоты и 60 казаковъ подъ начальствомъ Полковника Смирнова, для преслѣдованія шайки скрывающейся въ Россошицкихъ лѣсахъ, прошель до колоніи Пильщиць, откуда возвратился 29 Января въ Сѣрадзъ, арестовавъ попутно нѣсколько подозрительныхъ лицъ но нигдѣ не встрѣтился съ вооруженными шайками.

5, 29 Января Военный Начальникъ Сѣрадзкаго уѣзда, получивъ извѣстіе, что значительная шайка скрывается въ лѣсахъ Злочевскихъ и Потѣковскихъ (въ 20 верстахъ къ Югу отъ Сѣрадза) направилъ 30 Января изъ Сѣрадза къ Злочеву отрядъ изъ 3-хъ ротъ и 40 казаковъ подъ начальствомъ Майора Ганчукова.

...ля въ Скуневице. Піотрковскій же отрядъ пѣхотнаго полка подъ Начальствомъ Майора Дышмана. 4, Командированный изъ Отряда 28-го Января отрядъ въ составѣ 3-хъ ротъ пѣхоты и 60 казаковъ подъ начальствомъ Полковника Смирнова, для преслѣдованія шайки скрывающихся въ Россошицкихъ лѣсахъ, прошель до колоніи Пильщиць, откуда возвратился 29 Января въ Отрядъ, арестовавъ попутно нѣсколько подозрительныхъ лицъ, но нигдѣ не встрѣтился съ вооруженными шайками. 5, 29-го Января Военный Начальникъ Сѣрадзкаго уѣзда, получивъ извѣстіе, что значительная шайка скрывается въ лѣсахъ Злочевскихъ и Потѣковскихъ (въ 20 верстахъ къ Югу отъ Сѣрадза) направилъ 30 Января

изъ Сѣрадза къ Злочеву отрядъ изъ 3-хъ ротъ и 40 казаковъ подъ начальствомъ Майора Ганчукова.

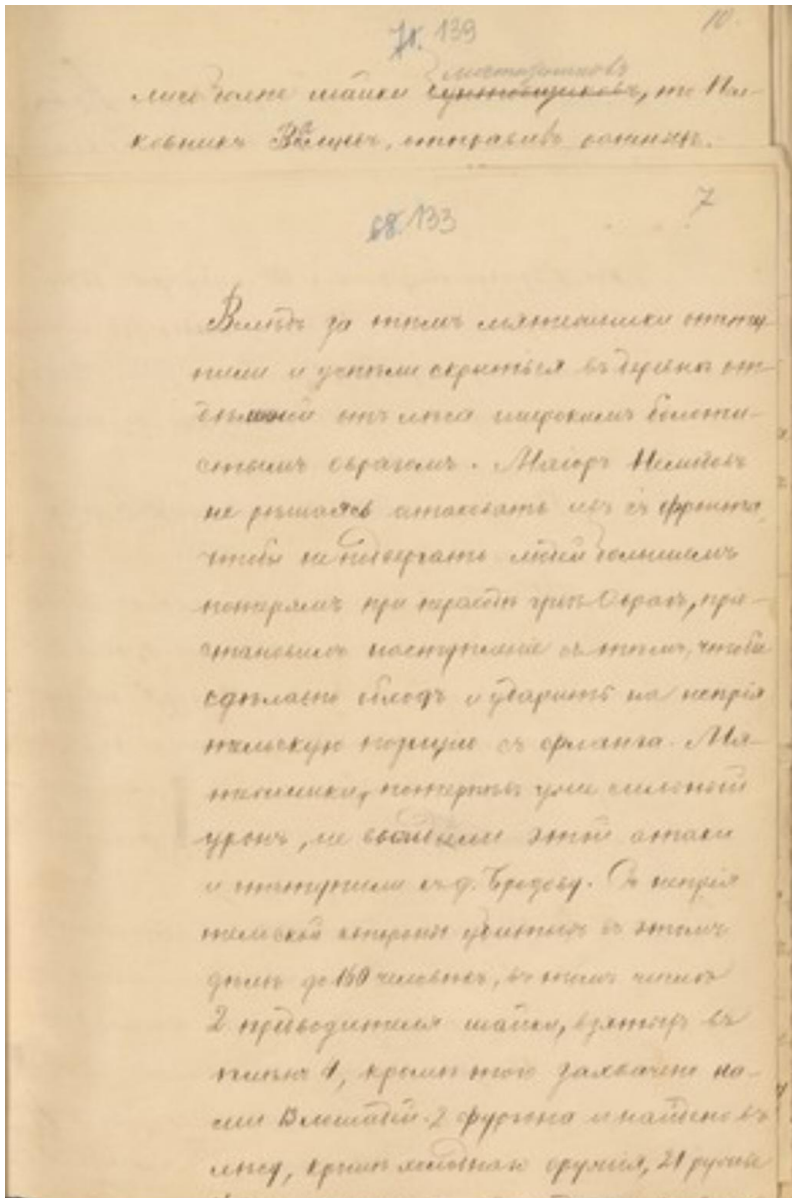
Piotrkowski zaś oddział pułku piechoty pod dowództwem majora Dyszmana. Delegowany z Oddziału 28 stycznia oddział w składzie 3 kompanii piechoty i 60 kozaków pod dowództwem pułkownika Smirnowa, w celu ścigania band ukrywających się w lasach rossoszyckich, przeszedł do kolonii Pielszczyce [Pilczyce?], skąd powrócił 29 stycznia do Oddziału, aresztując po drodze kilka podejrzanych osób, lecz nigdzie nie napotykaając uzbrojonych band. 29 stycznia Naczelnik Wojenny powiatu sieradzkiego, otrzymawszy wiadomość, że znaczne bandy ukrywają się w lasach złoczewskich i potokowskich (o 20 wiorst na południe od Sieradza), skierował 30 stycznia z Sieradza w stronę Złoczewa oddział złożony z 3 kompanii i 40 kozaków pod dowództwem majora Ganczukowa.

Dokument opisuje potyczki wojskowe, które miały miejsce pod koniec stycznia 1863 roku (tuż po wybuchu powstania styczniowego). Opisuje akcję rosyjskiego oddziału wysłanego w celu rozbicia polskiej „szajki” powstańczej (w nomenklaturze rosyjskiej: шайка, инсургенты) w rejonie miejscowości Kowal oraz Pilcza (prawdopodobnie Pilica lub Pilcza). Główne wydarzenia opisane w tekście: 27 stycznia: Z oddziału wysłanego z Wilna wydzielono pododdział składający się z 2. kompanii Ołonieckiego Pułku Piechoty oraz 40 kozaków, pod dowództwem majora Nelidowa. Ich celem była walka z polskimi powstańcami operującymi w okolicach miasteczka Kowal. 29 stycznia: Oddział majora Nelidowa dopadł i

zaatakował powstańców w miejscowości Pilcza. Przed bitwą („w przeddzień tego dnia”) powstańcy zdołali jednak rozbić pododdział logistyczny (tzw. цейхгауз – tabor/magazyn) 12. kompanii Ołonieckiego Pułku Piechoty, biorąc do niewoli m.in. urzędników wojskowych i podoficerów (w tekście: унтер-офицер). Odsiecz: Na pomoc zaatakowanemu taborowi ruszył poplecznik (podporucznik Myśliwicz/Myślewicz) z oddziałem 30 ludzi tego samego pułku. Po zebraniu informacji o ruchach powstańców, skierowano przeciwko nim dodatkowe siły.

... майора Нелидова. Приблизившись къ лесу, занимаемому инсургентами весь отрядъ перестроился въ боевой порядокъ, имѣя казаковъ по флангамъ и пѣшихъ вступилъ въ

онный. Продолжая двигаться дальше, отрядъ въ серединѣ лѣса былъ встрѣченъ толпою мятежниковъ въ числѣ до 300 человекъ, которые, не смотря на сильный огонь нашихъ стрѣлковъ, продолжали наступленіе и остановившись въ 60 шагахъ отъ цѣпи, открыли по ней стрѣльбу. Въ это время часть непріятельскихъ всадниковъ направилась въ обходъ лѣваго нашего фланга, но казаки отбили нападеніе и положили на мѣстѣ 5 человекъ. Отрядъ пѣшихъ инсургентовъ подъ предводительствомъ ксендза, двинувшийся впередъ для поддержки своихъ всадниковъ, былъ также опрокинутъ резервомъ 7 роты, такъ какъ...

i... majora Nelidowa. Po zbliżeniu się do lasu zajmowanego przez powstańców, cały oddział przeformował się w szyk bojowy, mając Kozaków na skrzydłach, a piechota wkroczyła do lasu. Posuwając się dalej, oddział w środku lasu został

napotkany przez tłum buntowników w liczbie do 300 ludzi, którzy pomimo silnego ognia naszych strzelców kontynuowali natarcie i zatrzymawszy się 60 kroków od linii, otworzyli do niej ogień. W tym czasie część wrogich jeźdźców skierowała się w celu obejścia naszego lewego skrzydła, lecz Kozacy odparli atak i położyli trupem na miejscu 5 ludzi. Oddział pieszych powstańców pod wodzą księdza, który ruszył naprzód w celu wsparcia swoich jeźdźców, został również rozбитy przez rezerwę 7. kompanii, jako że...

W tekście wspomniano o „szajkach buntowników” (шайки бунтовщиковъ) oraz nazwisku: „Pułkownik Zaust(...)” (Полковникъ Зауст...). Główny ustęp opisuje potyczkę wojskową z powstańcami. Buntownicy wycofali się i zdołali ukryć w głębokim, szerokim i zarośniętym jarze/parowie (широкимъ густымъ обросшимъ оврагомъ). Dowódca Major Nilmen (Майоръ Нильмень) nie zdecydował się na atak od frontu, aby uniknąć strat podczas przechodzenia przez jar. Zamiast tego nakazał obejść pozycję, by uderzyć na flankę wroga. Buntownicy, ponosząc ciężkie straty, nie wytrzymali tego ataku i uciekli w kierunku

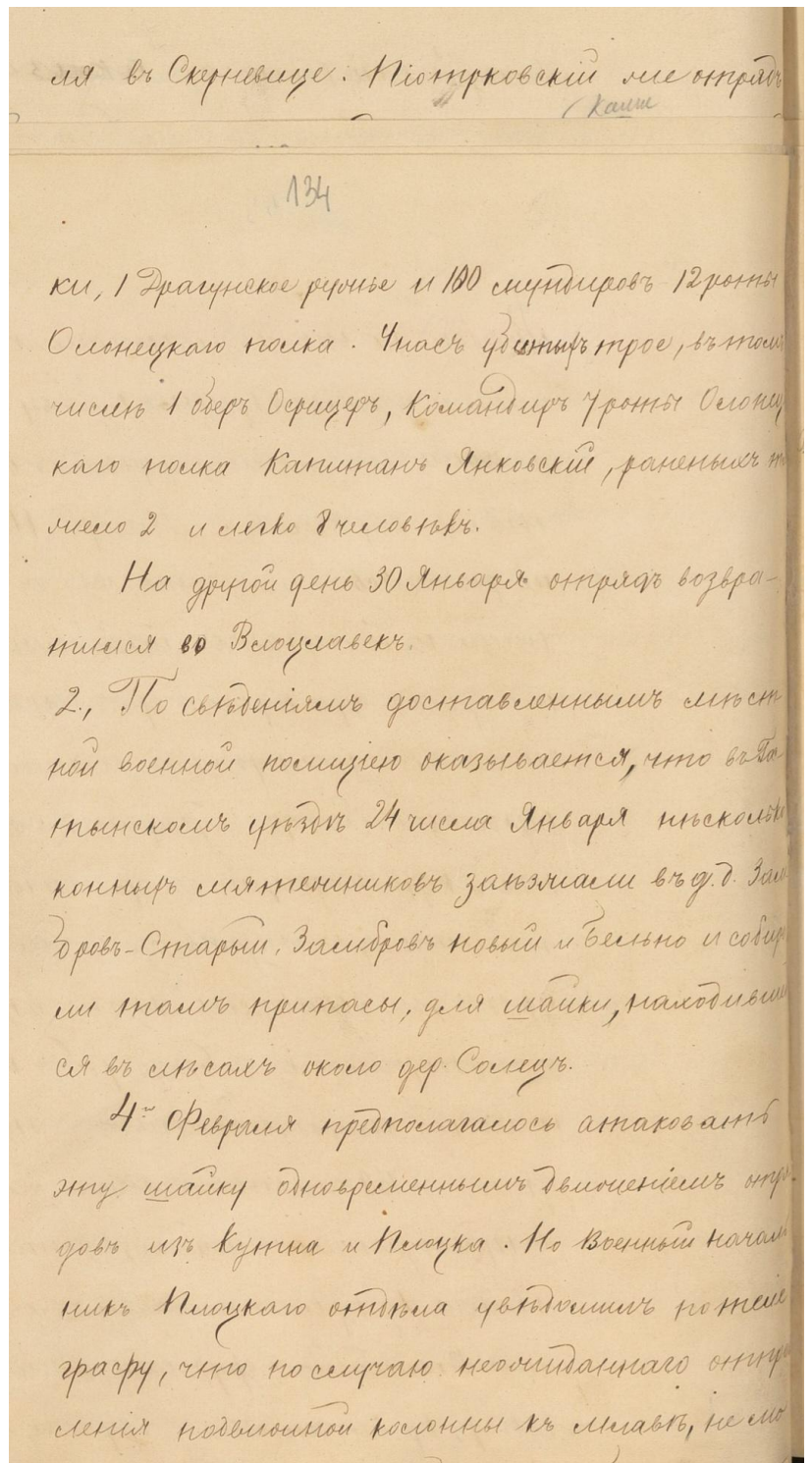
miejsowości Brzezy / Brzozy (къ д. Брезезу / Брезозу). Po stronie nieprzyjaciela zginęło tego dnia do 150 ludzi, w tym 2 przywódców szajek (2 предводителя шакъ). Do niewoli wzięto 4 osoby. Wojsko przejęło m.in. 2 furgony (wozy) z zaopatrzeniem, żywność, broń myśliwską (охотничье оружие) oraz 21 sztuk broni palnej/karabinów (ружей).

„Następnego dnia, 30 stycznia, oddział powrócił do Włocławka. 2. Według informacji dostarczonych przez lokalną policję wojskową okazuje się, że w powiecie gostynińskim 24 stycznia kilku konnych powstańców zajęło wsie Ząbków Stary, Ząbków Nowy i Bielno [miejsowości w okolicach Gostynina/Gąbina]... i zbierali tam zapasy dla bandy znajdującej się w lasach koło wsi Solec.” Część 3: Planowany atak i zmiana planów (Kutno, Płock, Mława).

4 Февраля предполагалось атаковать эту шайку одновременным движением отрядов изъ Кутна и Плоцка. Но Военный начальник Плоцкого отдела уведомилъ по телеграфу, что по случаю неожиданного отправления подвижной колонны къ Млаве...

4 lutego planowano zaatakować tę bandę równoczesnym uderzeniem oddziałów z Kutna i Płocka. Jednak Naczelnik Wojenny oddziału płockiego zawiadomił telegraficznie, że z powodu niespodziewanego wysłania kolumny ruchomej w kierunku Mławy, nie może...

1. Wiadomości wojskowe, że partia buntowników zbiera się w lasach wokół Nieporętu; wysłano 4 lutego z Warszawy szosą radzymińską 1 kompanię Lejb-Gwardii Wołyńskiego Pułku, 25 donieckich i 25 liniowych kozaków. Podczas marszu tej kolumny w kierunku

своего полка майки ^{матюшкинских} ~~сундовичевых~~, то Милковских Валуев, отправив в канцелярию.

Въ Варшавскомъ
Видномъ отъ

Объявляю впереди в часан
наго от Купно много судонесий
1, Военной извѣстия, что майки
матюшкинскихъ соединены въ отрядъ
окае Непорѣтѣ, посланы 4 февраля
изъ Варшавы по Радзвильскаму шос
се 1 роты А. В. Сокольскаго полка, 25
челов. Донскихъ и 25 сибирскихъ каза
ковъ.

Во время следования этой колонны
къ Радзвильску, майка от Непорѣтѣ
перешла черезъ железную дорогу и на
правилась къ Окуню, откуда разсѣя
лась по разнымъ направлениямъ.

Во Окунѣ арестованы ксендзъ и 2
послыцка.

2, Въ Скрестковѣ от Чюмова
и Лотова, на Варшавско-Петербургской
железной дороге, снова появились май
ки матюшкинскихъ. 3 февраля отпусти

ли въ Скрестковѣ. Митроковскій же отрядъ
тамъ

ны, въ 20 верстахъ отъ Чюмова, атако
вали казаний роты, ранили сотника Ра
сова и одного урядника и взяли казака.

Для преследования этой майки Белага
Команда направилъ 4 февраля вечеромъ отъ
Чюмова подвижную колонну въ составѣ
1/2 роты пехоты и 50 казаковъ.

Въ Мясоедовъ
Видномъ отъ

1, Покровскихъ Валуевъ, узнавъ вѣст
Макошевъ: суръ воен. дѣлѣт. въ 29 января въ 2 ф
ривъ/опредѣлѣнии въ окрестностяхъ этого
местечка партией и курьеровъ, осталь
отрядомъ тѣловою подъ прикрытиемъ
одной роты о съ другою ротой,
посаженною на выкаткиевскій подвозъ,
и сотнею казаковъ, на разсвѣтѣ 3 ф
ривъ, сформированными старшими вслѣ
за ~~майкой~~.

Во деревнѣ Зайсекъ крестьяне сообщ
ли, что бывшая накануне вечеромъ
въ этой деревнѣ партией уранилась
и

Radzymina, partia z Nieporętu przeszła przez linię kolejową i skierowała się ku Okuniewowi, skąd rozproszyła się w różnych kierunkach. W Okuniewie

aresztowano księdza i 2 właścicieli ziemskich (ziemian).

2. W okolicach stacji Czyżew i Łapy, na Kolei Warszawsko-Petersburskiej, ponownie pojawiły się partie buntowników.

3 lutego powstań...

20 wiorst od Iłży, zaatakowali patrol kozacki, ranili setnika Rasowa i jednego urzędnika (podoficera kozackiego) oraz zabili kozaka. W celu ścigania tej bandy generał Tener skierował 4 lutego wieczorem z Iłży kolumnę ruchomą w składzie 1/2 kompanii piechoty i 50 kozaków. [Dopisek na marginesie:] W Iłżeckim Okręgu

Wojskowo-Szkoleniowym / partii powstańców, pozostających... 1, Pułkownik

Wałujew, dowiedziawszy się w miasteczku Maków [lub Makosz/Makosze] o przebywaniu w okolicach tegoż miasteczka partii powstańców,

pozostawił tabor oddziału pod osłoną jednej kompanii, a z drugą kompanią, usadzoną na podwodach

obywatelskich (wozach chłopskich), oraz ze seciną kozaków, o świcie 4 lutego, udał się marszem w ślad za bandą. We wsi Zajsek chłopci

zeznali, że partia, która była w tej wsi poprzedniego wieczora, oddaliła się...Kontekst historyczny i kluczowe pojęcia Insurgenci / Banda (инсургенты / шайка): W oficjalnych raportach Imperium Rosyjskiego polscy powstańcy styczniowi byli formalnie nazywani „insurgentami” lub pogardliwie „bandami” (шайки).Miejscowości: W tekście wyraźnie przewija się Ilża (miasto w województwie mazowieckim) oraz wieś Zajsek (prawdopodobnie historyczna nazwa lub zapis fonetyczny lokalnej osady w tamtym rejonie).Podwoły obywatelskie (обывательскія подводы): Wojsko carskie masowo konfiskowało i wykorzystywało wozy lokalnych

№ 139
 сего года шайки ^{инсургентов} ^{уничтожились}, то Ни-
 ковникъ Валцевъ, отправивъ рапортъ.

№ 137 9
 новень на своей подводе предводителем
 шайки. Через некое время возвра-
 тившийся рапортъ показавъ, что
 шайка инсургентовъ находится въ
 Могранскомъ селу, близъ деревни Подва.
 Получивъ это известие Полковникъ
 Валцевъ съ 80 человеками конной и съ
 полкомъ казаковъ постыпно направил-
 ся къ означенному селу и съта-
 мовъ отрядъ для кратковременнаго
 отряда, направивъ казаковъ впередъ
 карьеръ къ селу съ тѣмъ, чтобы обхва-
 тить собравшуюся тамъ шайку
 инсургентовъ, отрядъ же свой въ
 примыкающей болоте селу и тѣмъ
 нить потянулъ къ рѣчкѣ и застава.
 Казаки быстро исполнили это де-
 ление и тотчасъ же завязали пре-
 стрѣлку съ инсургентами. Между
 тѣмъ прибыла пурота, которую

№ 138
 сего въ Суровице. Нижегородский же отрядъ
 частью на лагеръ, предиди чини открывшей
 казаками, частью въ селу для рѣшитель-
 ной атаки инсургентовъ, которые собра-
 лись тѣмъ селу среди чистаго лѣса. Мит-
 тики хрупкими выстрѣлами и казаками, не
 сматро на уменьшии перекрестный от-
 съ нашей стороны, не хотѣли помешать
 фронтъ и продолжали перестрѣлку; но
 поточно вошли въ шайку и тѣмъ же
 несла окончательный ударъ этой шай-
 кѣ.

Миттеники поторали фронтъ 33
 человекъ, а тѣмъ чиселъ предводителемъ сво-
 го отряда Миттеника, захватили 33 и
 пленники. Часть отряда инсургентовъ
 побрала въ болото а и оставшаяся
 часть шайки до 30 человекъ и значитель-
 ное количество хозяйскаго оружія. Число кон-
 ныхъ казаковъ и фронтъ Знамади.

Такъ какъ послѣдними свѣдѣніи
 о шайкѣ не имѣли. Шайка не скова-

chłopów i mieszkańców (podwoły), aby drastycznie zwiększyć mobilność swojej piechoty podczas pościgów za polskimi oddziałami partyzanckimi.

[mieszczan] suchowolskich, że pułkownik Wałujew, odesławszy rannych...poważnie/sam(?) wiozł na swojej podwodzie dowódcę bandy. Po pewnym czasie powracający kozak zameldował, że

№ 139

своего полка майки ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~, от Покровских Ваушев, отправив в раны, и метель и артобстрелы, под прикрытием сего 8-го роты Мушкетерского полка ^{полка} в Пуртыр, с оставшимися частями отряда направился обратно в Милосе, куда пришло 30 января. После дождливого отбытия Покровских Ваушев своим выступив с своим отрядом из Милосе для преследования майки ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ повставших в окрестностях Пуртыр.

2. Командир Покровского казачьего А. В. Покровского Покровских, посланный с отрядом / от Покровского и от конного полка и сотни казаков / в Милосе в Спасскую часть отрядом сего уряда для преследования майки ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ повставших перед ними по направлению к М. Демидов / от Покровских

Wspomniane są Skierniewice oraz oddział piotrkowski. Walki toczyły się w gęstym lesie i na bagnach. Przebieg walki: Powstańcy zostali otoczeni przez rosyjską piechotę i kozaków. Mimo silnego ognia krzyżowego nie chcieli się poddać. Ostateczny cios zadał im atak na bagnety. Straty powstańców: Śmierć poniosło 23 ludzi, w tym ich dowódca (zapisany jako Tinc Szejker / Szejnker). 33 zostało rannych, a 7 wzięto do niewoli. Rosjanie przejęli około 30 sztuk broni palnej oraz broń białą. Partia broni została porzucona przez powstańców w bagnie. Straty rosyjskie: Kontuzjowany (ranny) został 1 kozak, zginęły też 3 konie.

oddziału skierował się z powrotem do Płońska, dokąd przybył 30 stycznia. Po dwudniowym odpoczynku Pułkownik Wałujew ponownie wyruszył ze swoim oddziałem z Płońska w celu ścigania partii

banda powstańców znajduje się w Podriańskim Lesie, w pobliżu wsi Podria... [prawdopodobnie Podrzecze lub Podradzie]. Otrzymawszy tę wiadomość, pułkownik Wałujew z 80 ludźmi piechoty i częścią kozaków pośpiesznie udał się we wskazane miejsce i zatrzymawszy oddział na krótki odpoczynek, skierował kozaków galopem w stronę lasu, aby okrążyć zebrany tam tłum powstańców, odciąć im drogi ucieczki do sąsiednich wielkich lasów i zepchnąć ich w stronę rzeczki i błot. Kozacy szybko wykonali ten manewr i natychmiast zawiązali wymianę ognia z powstańcami. W międzyczasie nadciągnęła piechota, którą...

Dokument opisuje starcie rosyjskiego oddziału z polskimi powstańcami (prawdopodobnie z okresu powstania styczniowego): Lokalizacja:

№ 140

от Покровских Ваушев, по сему отрядам урядом скрылись в направлении кдер. Демидов / Пуртырского уряда / куда взошли отрядом также отрядом Покровских Ваушев.

3. 23 января партией ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ на пограничной части в М. Демидов, в селении в направлении городской части в 504 футов, при чем в направлении сего речки ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ вправо, предводителем ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ майки.

3-го февраля в 8 часов утра получено было в Милосе известие, что майки ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ в количестве до 100 человек приехали кдер. Демидов и Сидоров / в верховьях сего Милосе / Вследствие этого дознания немедленно было направлено из Милосе отрядом из 90 человек от Покровского полка и 50 казаков Покровского А. В. Покровского в Милосе в направлении кдер. Демидов / от Покровских

и казаков отряда ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ в Милосе в направлении кдер. Демидов / от Покровских

и казаков отряда ^{Матвеевичи} ~~Матвеевичи~~ в Милосе в направлении кдер. Демидов / от Покровских

[powstańców], które pojawiły się w okolicach Pułtuska.2., Dowódca 18. Dońskiego Pułku Kozaków Pułkownik Rydiczkin, wysłany z oddziałem (1 kompania Niżegorodzkiego Pułku Piechoty i sotnia kozaków) z Nasielska do północnej części powiatu ostrołęckiego w celu ścigania partii powstańców w liczbie do 100 ludzi, która wcześniej napadła na posterunek graniczny w miejscowości Dąbrowa (Ostrołę...

78.141 //

Дивисько рдгъ партизановъ ишеуристовъ
открыли по ншмъ стокъ. Мѣтенишки
бѣжали въ лѣсъ, а казаки съидившисъ
бросились за ними и преслѣдовали на
расстояніи 5 верстъ. Мѣтенишки погна-
ли до 30 убитыми и 16 взятыми.
Кромѣ того у партизановъ захвачено 3 пу-
ды пороха, много оружія, нѣсколько те-
лѣвъ и 15 лошадей. Со нашей стороны
2 раненыхъ.

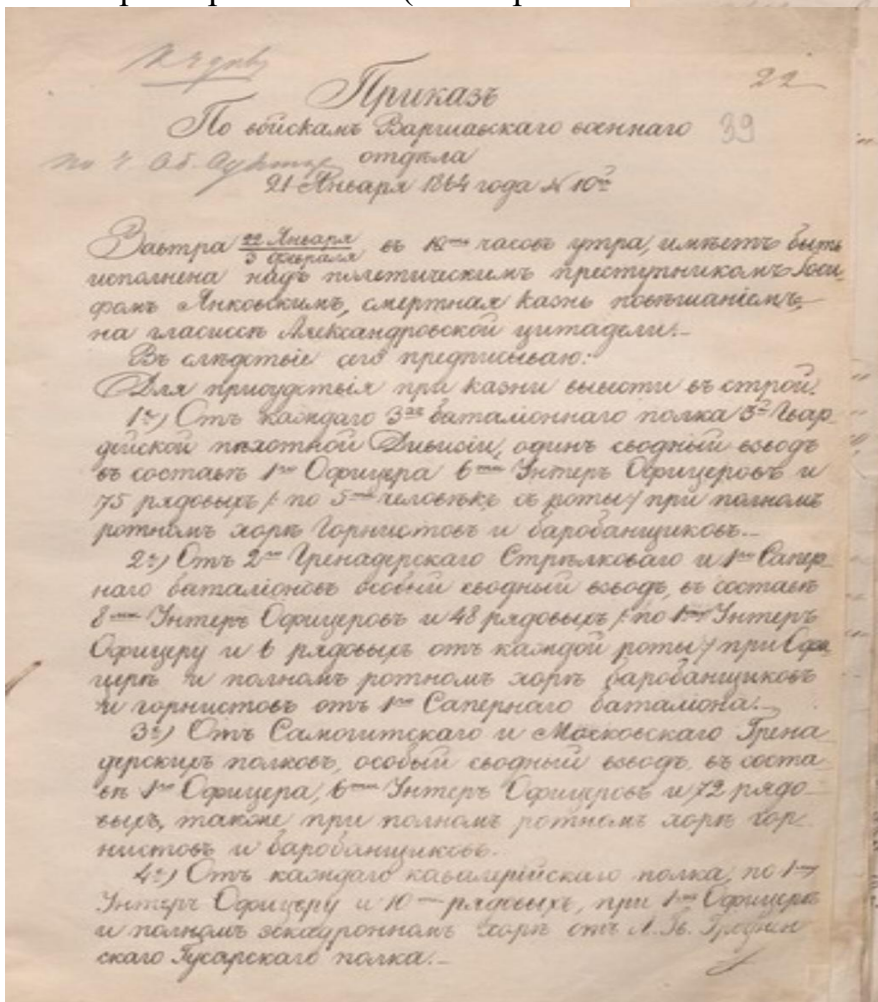
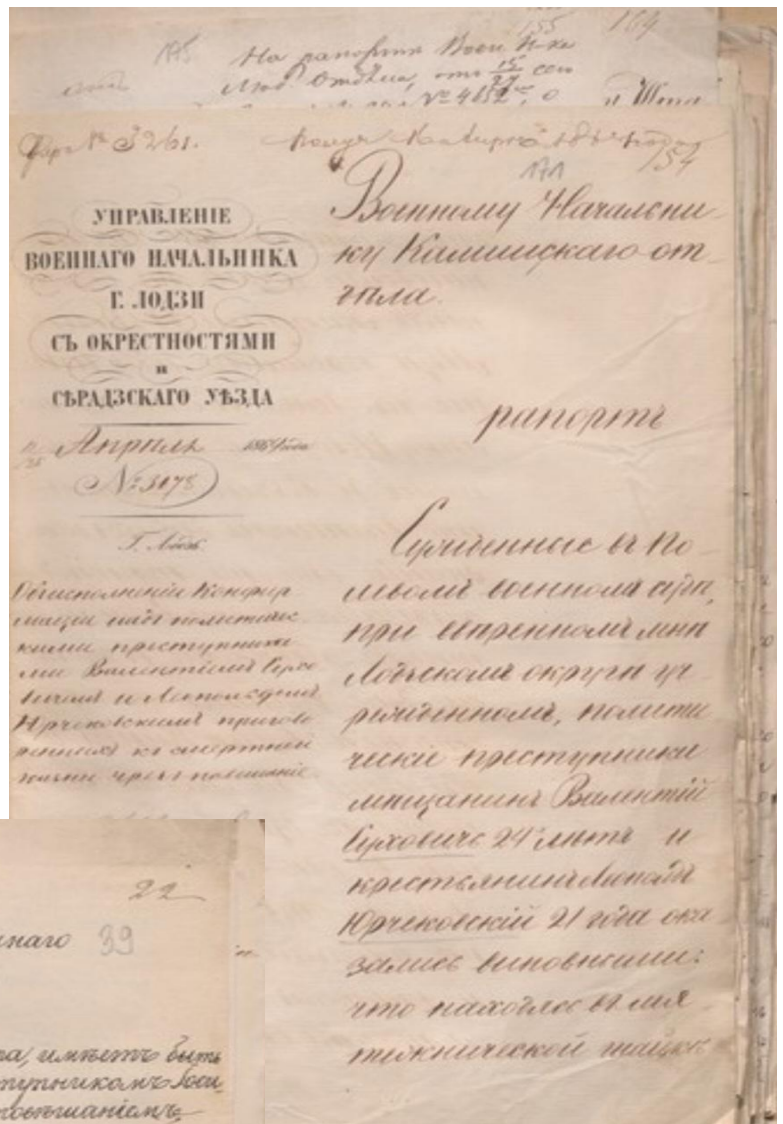
4. Отряды посланные Н. Анварѣ и въ
Полука и Луцко для преслѣдованія шай-
ки, подвѣсившейся въ степной частии Мѣтень-
скаго уезда, по соединеніи въ ст. Серпухъ, на-
правились отсюда къ Рязанскому мятени-
нику, при подвѣшеніи нашихъ войскъ,
разсѣались. По указанію уряднаго
мандаринскаго Серпуха, находившаго
ся при отрядѣ, арестовано до 50 штукъ
принадлежавшихъ къ шайкѣ или

...wspomnianej szajki przy wsi Piaseczno, lecz buntownicy zdołali ukryć się w kierunku wsi Glinki (powiatu pułtuskiego), dokąd w ślad za nimi ruszył także oddział pułkownika Radiczkina. 23 stycznia partia buntowników napadła na posterunek graniczny w miasteczku Janów, zabierając z magistratu sumę miejską w wysokości 504 rubli, przy czym pod pokwitowaniem odbioru pieniędzy podpisał się niejaki Kolbe, przywódca powstańczej szajki. 3 lutego o godzinie 8 rano otrzymano w Mławie wiadomość, że szajka Kolbego w liczbie do 100 ludzi zbliżyła się do wsi Dębsk i Słobogurów (?) [około 6 wiorst od Mławy]. Wskutek tego doniesienia natychmiast wysłano z Mławy oddział złożony z 90 ludzi z kompanii Niżnonowogrodzkiego Pułku Piechoty oraz 50 kozaków z 18. Pułku Dońskiego. [Poniżej] ...Kozacy [zdobyli pewną] ilość broni białej. U nas kontuzjowany został 1 kozak i zabito 3 konie. Ponieważ według posiadanych informacji...

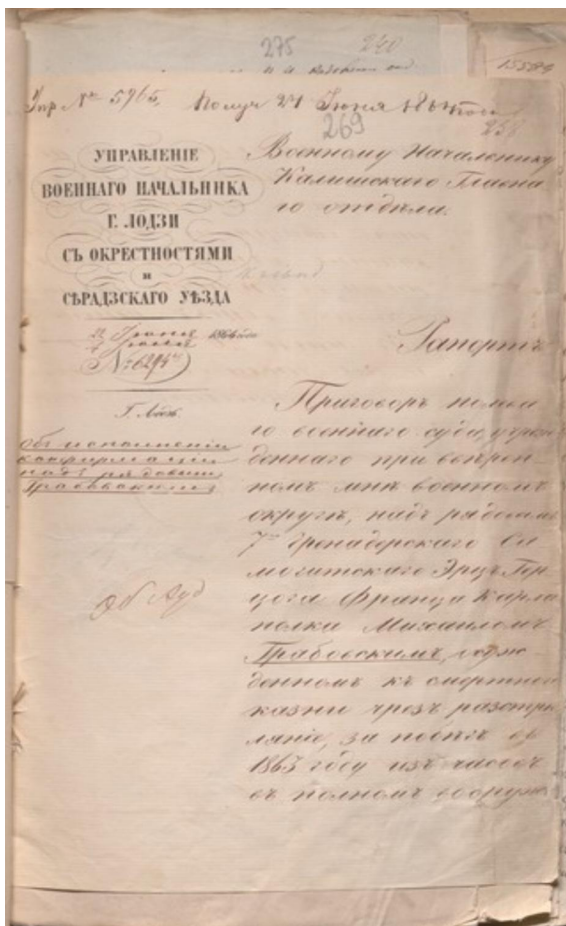
Dębek, gdzie dognawszy insurgentów (powstańców), otworzyli do nich ogień. Buntownicy rzucili się do lasu, a kozacy po zsiadnięciu z koni rzucili się za nimi i prześladowali ich na odległości 5 wiorst. Buntownicy stracili do 30 zabitych i 16 wziętych do niewoli. Oprócz tego u nieprzyjaciela przejęto 3 pu-dy kul (ok. 49 kg), dużo broni, kilka wozów i 15 koni. Z

naszej strony 2 rannych. 4 Oddziały wysłane 27 stycznia z Płocka i Lipna w celu prześladowania partii (bandy), która pojawiła się w północnej części lipnowskiego powiatu, po połączeniu się w osadzie Sierpc, skierowały się stamtąd ku Rypinowi, lecz buntownicy, na widok naszych wojsk, rozproszyli się. Według wskazówek powiatowego oficera żandarmerii, znajdującego się przy oddziale, aresztowano do 50 osób należących do partii lub...

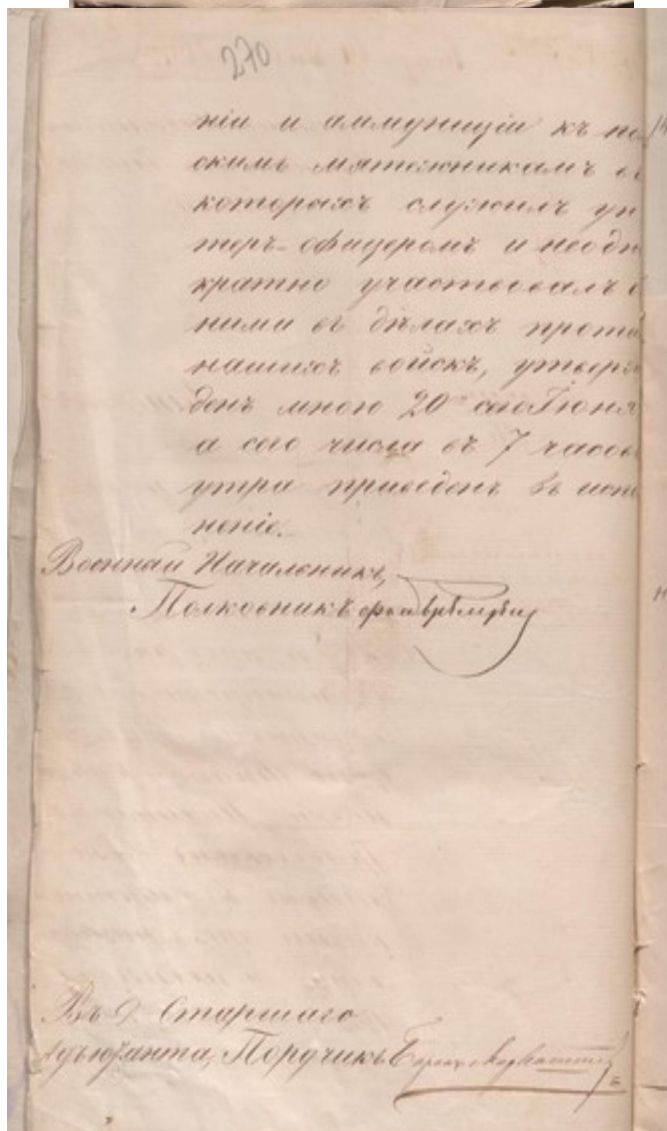
Dokument dotyczy skazania na karę śmierci dwóch polskich przestępców politycznych. Po lewej stronie znajduje się oficjalna pieczęć nagłówkowa urzędu. Zarząd Naczelnika Wojennego miasta Łodzi z okolicami i powiatu sieradzkiego (Управление Военного Начальника г. Лодзи съ окрестностями и Сьрадзскаго уѣзда). Raport datowany jest na 23 kwietnia 1864 roku (w okresie bezpośrednio po powstaniu styczniowym). Skierowany jest do Wojennego Naczelnika Oddziału Kaliskiego (Военному Начальнику Калишскаго отдѣла). Sąd Polowy skazał przestępców politycznych na karę śmierci przez powieszenie (къ смертной

казни через повѣшаніе). Skazani Mieszczanin Walenty Grzelak (Валентій Гржелакъ), lat 24. Chłop Józef Juraszewski (Іосифъ Юрашевскій), lat 21. Skazani zostali uznani za winnych przynależności do „tajnej organizacji rewolucyjnej” (powiązanej z strukturami powstańczymi).

Rozkaz dla wojsk Warszawskiego Okręgu
Wojskowego 21 stycznia 1864 roku Nr 10 Jutro, 22
stycznia / 3 lutego o godzinie 10 rano, na glasisie
Cytadeli Aleksandrowskiej zostanie wykonana kara
śmierci przez powieszenie na przestępcy politycznym
Józefie Jankowskim. —W związku z tym zarządzam:
W celu asystowania przy egzekucji wyprowadzić do
szyku: Z każdego 3-batalionowego pułku 3.
Gwardyjskiej Dywizji Piechoty, jeden pluton
zbiorczy w składzie: 1 oficer, 6 podoficerów i 75
szeregowych (po 5 ludzi z kompanii) wraz z pełną
kompijną rzeszą trębaczy i doboszów. —Z 2.
Grenadierskiego Batalionu Strzelców i 1. Batalionu
Saperów jeden pluton zbiorczy w składzie: 8
podoficerów i 48 szeregowych (po 1 podoficerze i 6
szeregowych z każdej kompanii) wraz ze zbiorczą i
pełną kompijną rzeszą doboszów i trębaczy z 1.
Batalionu Saperów. —Z Żmudzkiego

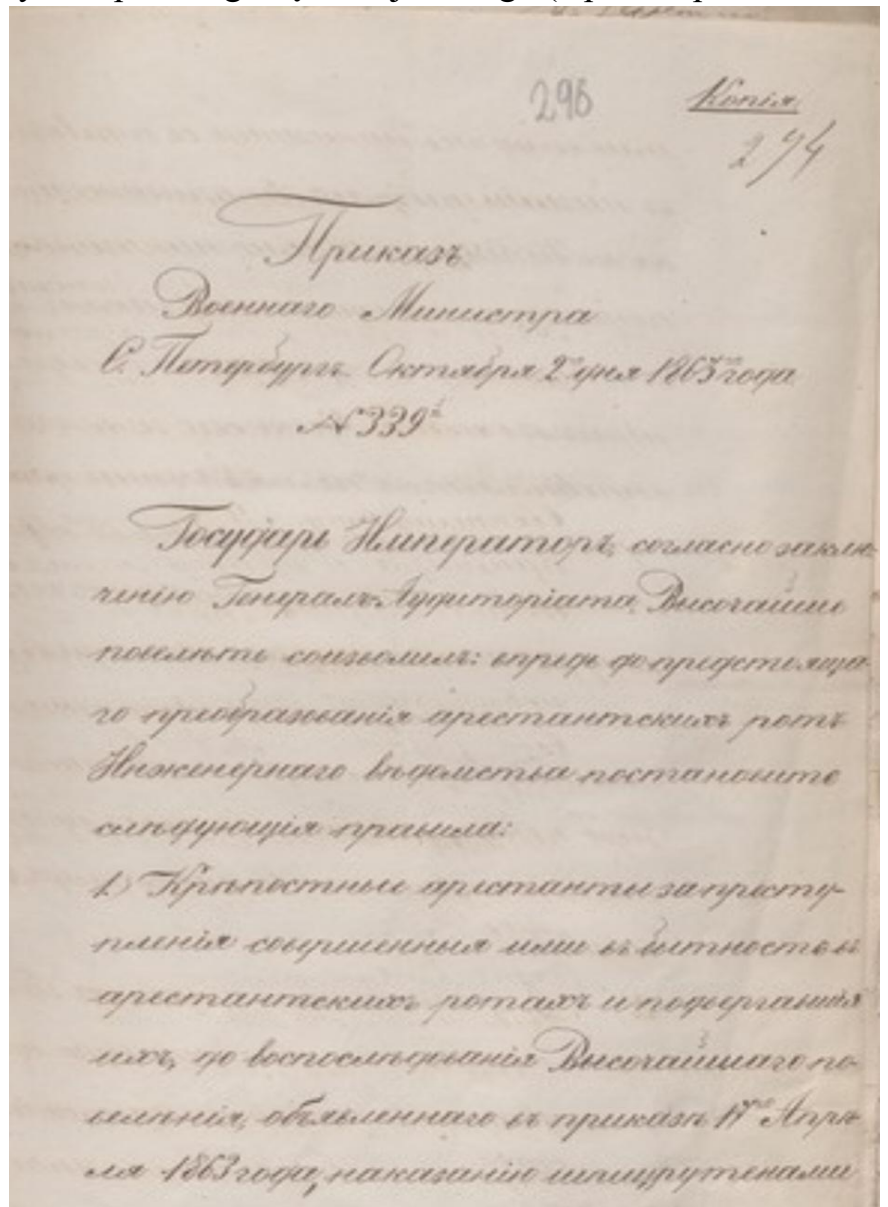

(Samogitijskiego) i Moskiewskiego Pułku
Grenadierów, osobny pluton zbiorczy w składzie:
1 oficer, 6 podoficerów i 72 szeregowych, również
przy pełnych kompijnach rzeszach trębaczy i
doboszów. Z każdego pułku kawalerii, po 1
podoficerze i 10 szeregowych, pod dowództwem 1
oficera wraz z pełnymi rzeszami szwadronowymi
z Lejb-Gwardii Grodzieńskiego Pułku Huzarów.

—
Dokument ten, to dziewiętnastowieczny rosyjski
dokument urzędowy z okresu po powstaniu
styczniowym (datowany na 21 czerwca 1864 roku).
Jest to raport wojskowy dotyczący wykonania
wyroku śmierci na żołnierzu. Oto szczegółowe
odczytanie i tłumaczenie najważniejszych sekcji
dokumentu: 1. Nagłówek urzędowy (lewa górna
strona) Tekst oryginalny: УПРАВЛЕНИЕ
ВОЕННАГО НАЧАЛЬНИКА Г. ЛОДЗИ СЪ
ОКРЕСТНОСТЯМИ И СЪ РАДСКАГО
УЪЗДА Tłumaczenie: Zarząd Naczelnika
Wojennego Miasta Łodzi z Okolicami i Powiatu
Sieradzkiego. Data i numer wychodzący: 21
czerwca 1864 r., Nr 5765.2. Adresat (prawa górna

strona) Dokument jest skierowany do Naczelnika Wojennego Okręgu Kaliskiego (Военному Начальнику Калишскаго...). 3. Główna treść (Raport) Typ dokumentu: Raport (Рапорт). Opis sprawy: Dotyczy wyroku polowego sądu wojskowego (Приговоръ полевого военного суда) zatwierdzonego w tamtejszym okręgu wojskowym. Skazany:

Szeregowy Michał Grabowski (рядовымъ ... Михаиломъ Грабовскимъ) z 7 Grenadierskiego Żmudzkiego Pułku im. Arcyksięcia Franciszka Karola (7 гренадерскаго Самогитскаго Эрцъ-Герцога Франца Карла полка). Wyrok i wina: Skazany na karę śmierci przez rozstrzelanie (къ смертной казни чрезъ разстреляніе) za ucieczkę (dezercję) w 1863 roku z pełnym uzbrojeniem (за побегъ въ 1863 году ... съ полнымъ вооружениемъ). 4. Adnotacja na marginesie (lewa strona) Tekst: Объ исполненіи конфирмаціи надъ рядовымъ Грабовскимъ Тłumaczenie: O wykonaniu zatwierdzenia (konfirmacji) wyroku nad szeregowym Grabowskim.

Dokument jest końcową częścią raportu wojskowego podpisanego przez Naczelnika Wojennego, którym był pułkownik Kazimierz Ernroth (późniejszy generał w służbie rosyjskiej i bułgarskiej premier). Tekst tłumaczenia: [270][...] [bro]ni i amunicji dla polskich powstańców, u których służył jako podoficer i wielokrotnie uczestniczył z nimi w starciach przeciwko naszym wojskom, został przeze mnie zatwierdzony 20 czerwca bieżącego roku i w dniu dzisiejszym o godzinie 7 rano został wykonany. Naczelnik Wojenny, Pułkownik Ernroth W zastępstwie Starszego Adiutanta, Porucznik Baranowski

Dokument to Rozkaz Ministra Wojny Imperium Rosyjskiego wydany w Sankt Petersburgu 2 października 1865 roku (numer 339). Dotyczy on zmiany zasad karania więźniów (aresztantów) w wojskowych rotach inżynieryjnych, nawiązując do wcześniejszej reformy z 1863 roku, która znosiła brutalne kary cielesne (bicie szpicrutami). Приказъ Военнаго Министра С. Петербургъ. Октября 2 дня 1865 года. № 339. Государь Императоръ,

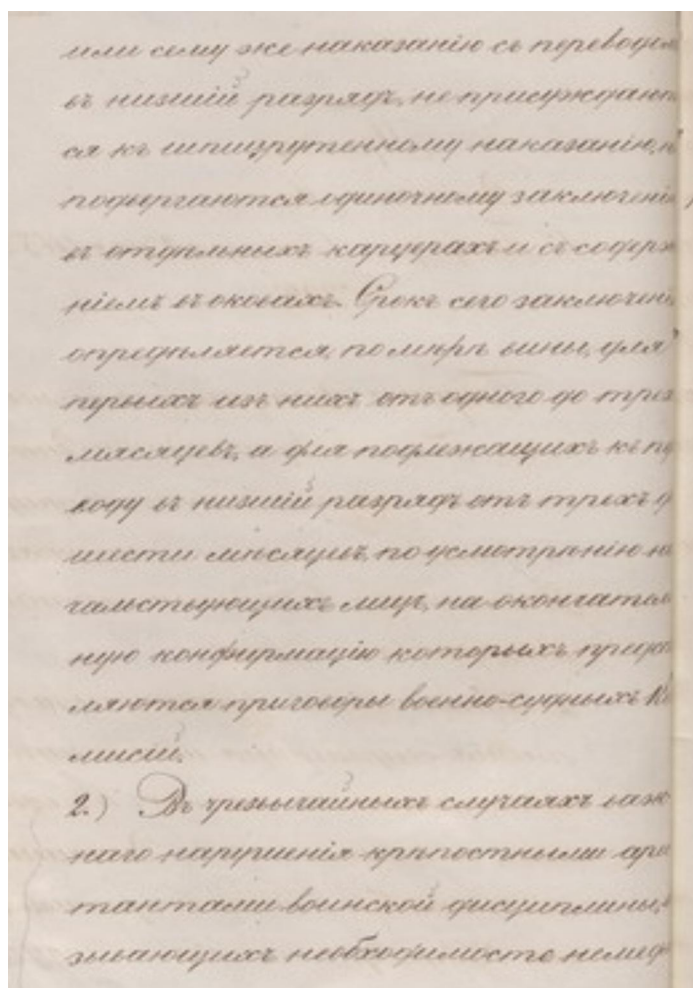
согласно заключенію Генераль-Аудиторіата, Высочайше повелѣть соизволилъ: впредь до предстоящаго преобразованія арестантскихъ ротъ Инженернаго Вѣдомства постановить слѣдующія правила:Крѣпостные арестанты за преступленія совершенныя ими въ бытность въ арестантскихъ ротахъ и подвергавшія ихъ, до восполѣдованія Высочайшаго повелѣнія, объявленнаго въ приказѣ 17го Апрѣля 1863 года, наказанію шпицрутенами...

Rozkaz Ministra Wojny S. Petersburg. 2 października 1865 roku.Nr 339.Najjaśniejszy Pan (Cesarz), zgodnie z opinią Audytoriatu Generalnego, Najwyżej raczył nakazać: do czasu mającej nastąpić reorganizacji rot aresztanckich Departamentu Inżynieryjnego ustanowić następujące zasady:Aresztanci twierdzy za przestępstwa popełnione przez nich w czasie pobytu w rotach aresztanckich, które to przestępstwa podlegały – do czasu wydania Najwyższego nakazu ogłoszonego w rozkazy z dnia 17 kwietnia 1863 roku – karze szpicrutami...

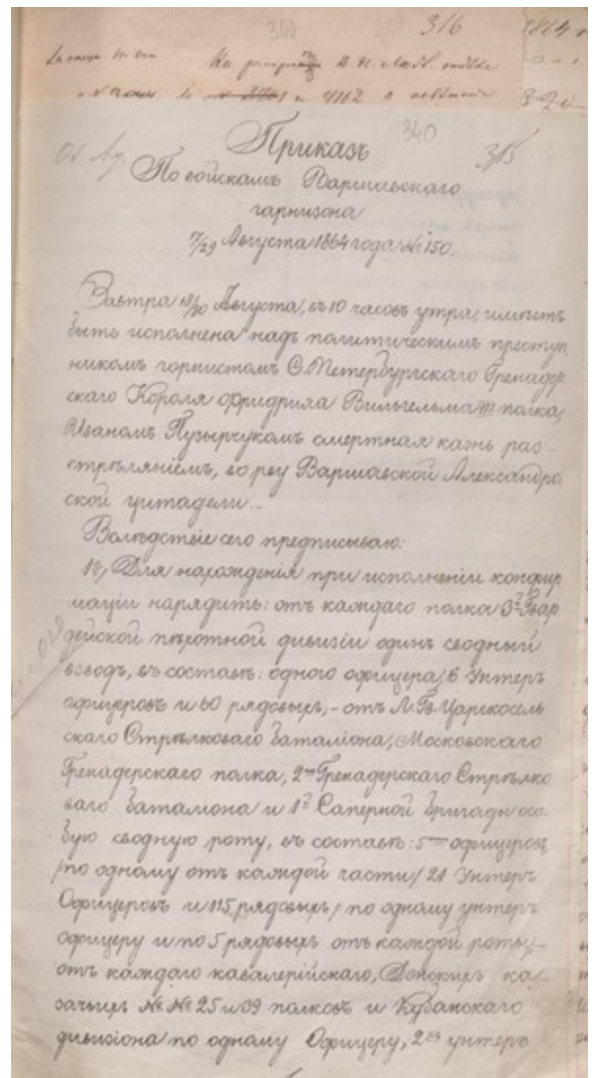
Roty aresztanckie, to karne jednostki wojskowo-budowlane w Imperium Rosyjskim, w których więźniowie odpracowywali swoje wyroki przy ciężkich robotach (np. budowie twierdz).Kara szpicrutami: Polegała na biczowaniu skazanego prętami (szpicrutami) podczas przejścia przez szpaler żołnierzy. Wspomniany w tekście rozkaz z 17 kwietnia 1863 roku był przełomowy, ponieważ formalnieniósł w rosyjskiej armii większość okrutnych kar cielesnych, w tym właśnie szpicruty.

...lub tej samej karze z przeniesieniem do niższej kategorii, nie są skazywani na karę chłosty prętami (szpicyrutami), lecz podlegają samotnemu więzieniu w osobnych karcerach i z trzymaniem w okowach. Okres tego

uwięzienia określa się, zależnie od stopnia winy, dla pierwszych z nich od jednego do trzech miesięcy, a dla podlegających przeniesieniu do niższej kategorii od trzech do sześciu miesięcy, według uznania osób karzących, którym do ostatecznego zatwierdzenia (konfirmacji) przedstawiane są wyroki wojskowych komisji sądowych.2.) W nadzwyczajnych przypadkach poważnego naruszenia dyscypliny wojskowej przez więźniów twierdzy, wywołujących konieczność natychmiast...]

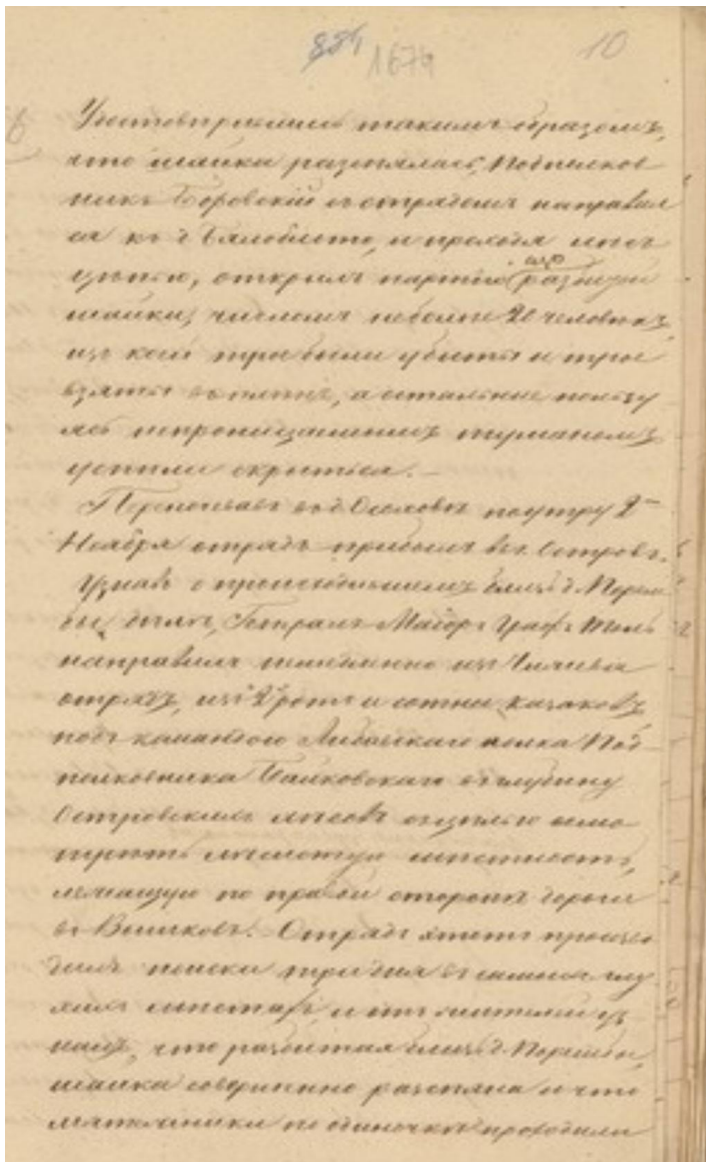

Rozkaz dzienny dowództwa garnizonu warszawskiego nr 150. Data wydania: 7/19 sierpnia 1864 roku (podwójna datowanie według kalendarza juliańskiego i gregoriańskiego). Treść wyroku: Zapowiedź wykonania wyroku śmierci przez rozstrzelanie na Iwanie Puzyrczuku (Иван Пузырчук), pełniącym funkcję trębacza (горнист) w Petersburgskim Pułku Grenadierów im. Króla Fryderyka Wilhelma III. Został on uznany za przestępcę politycznego (co w realiach 1864 roku w Warszawie oznaczało zaangażowanie lub sprzyjanie polskiemu Powstaniu Styczniowemu). Miejsce i czas egzekucji: Fosa Cytadeli Aleksandrowskiej w Warszawie (obecnie Cytadela Warszawska), następnego dnia – 8/20 sierpnia 1864 roku o godzinie 10:00 rano. W dalszej części dokumentu (punkt 1) dowództwo szczegółowo instruuje podległe jednostki wojskowe (m.in. 3. Gwardyjską Dywizję

Piechoty, Carskosielski Batalion Strzelców, Moskiewski Pułk Grenadierów), jakiej wielkości oddziały mają zostać sformowane (oficerowie, podoficerowie i szeregowi) w celu asystowania przy egzekucji i zabezpieczenia wydarzenia.

Upewniwszy się w ten sposób, że szajka [oddział powstańczy] się rozproszyła, podpułkownik Borowski wraz z oddziałem skierował się w stronę miasta Opoczna i przechodząc przez wąwóz, natknął się na partię (wielkość szajki) w liczbie nie większej niż 21 ludzi, z których trzech zostało zabitych, a trzech wzięto do niewoli, natomiast pozostali, korzystając z rozgałęzionych ścieżek, zdołali się ukryć. — Zanocowawszy we wsi Ossowo, nad ranem 2 listopada oddział przybył do Piotrkowa. Dowiedziawszy się o starciu, które miało miejsce w mieście Opocznie,

generał major hrabia Tottleben skierował niezwłocznie z Lipna oddział składający się z 2 rot i sotni kozaków pod dowództwem podpułkownika Czajkowskiego z Pułku Litewskiego ku wąwozowi Lasów Piotrkowskich w celu przeszukania tamtejszego majątku instytutowego [folwarku], leżącego po prawej stronie drogi do Wielkopola. Oddział ten, prowadząc poszukiwania ukrywających się buntowników, dowiedział się od mieszkańców wsi, że rozbita w pobliżu Opoczna szajka całkowicie się rozproszyła, a buntownicy pojedynczo kontynuowali...

Kolejny dokument, to *Żurnal Wojennych Dziejstw w Carstwie Polskim* No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]

Архивный шифр 1/237/0/1/2

Даты 1863 - 1863

Архив Archiwum Główne Akt Dawnych

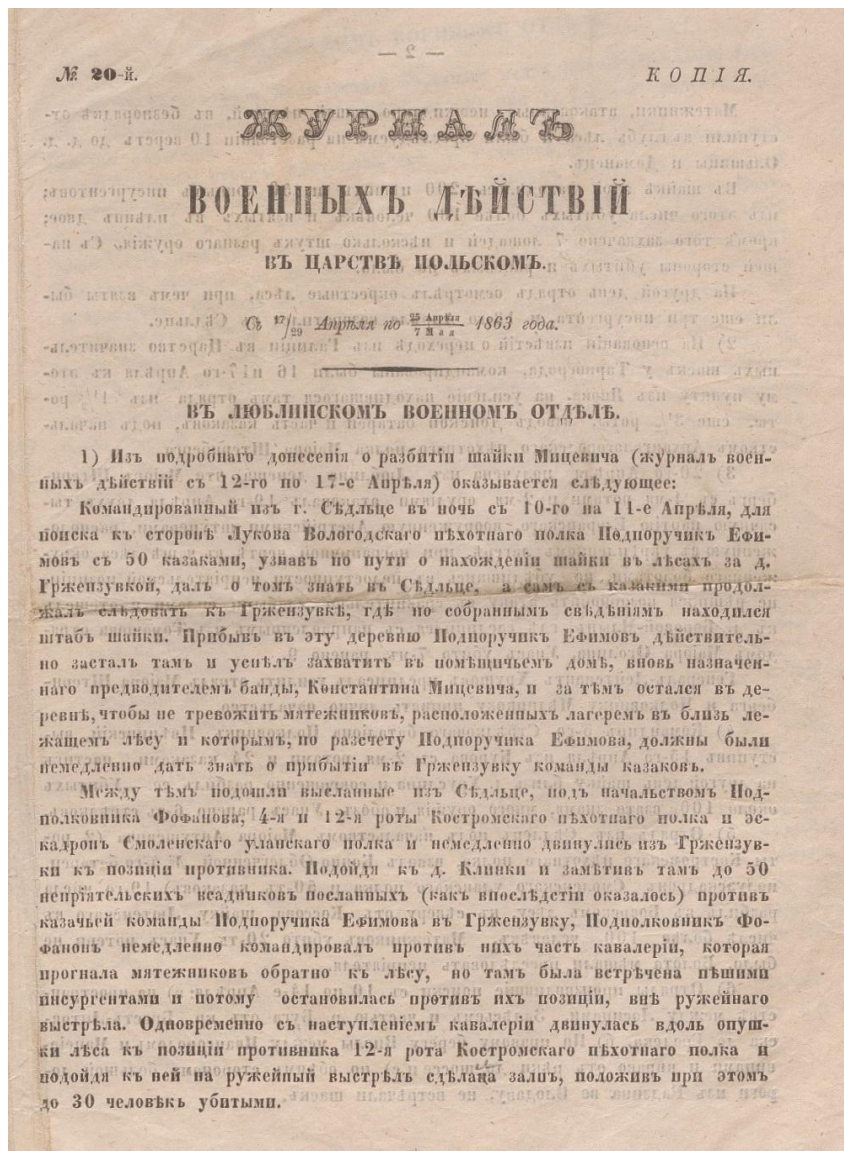
Коллекция Материалы różne dotyczące Powstania

Styczniowego z rosyjskich kancelarii wojskowych. Akta dowódców i władz wojskowych rosyjskich

Żurnal Wojennych Dziejstw w Carstwie Polskim No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]. Fot. Autor

Nagłówek dokumentu Kopia. Nr 20. DZIENNIK DZIAŁAŃ WOJENNYCH W KRÓLESTWIE

POLSKIM w Lubelskim Oddziale Wojskowym Od $\frac{17}{29}$ kwietnia do $\frac{25}{7}$ kwietnia $\frac{7}{7}$ maja 1863 roku. Treść raportu (Podsumowanie najważniejszych punktów) Tekst opisuje operacje wojsk carskich przeciwko polskim oddziałom powstańczym (nazwanym w tekście „bandami” i „buntownikami”) w okolicach Siedlec: Potyczka z oddziałem Micewicza: Raport bazuje na szczegółowym doniesieniu o rozbiciu oddziału (partii) Konstantego Micewicza w dniach 12–17 kwietnia. Akcja podoficera Jefimowa: W nocy z 10 na 11 kwietnia ppor. Jefimow z pułku wołogodzkiego wraz z 50 kozakami wyruszył z Siedlec. Dowiedziawszy się o obecności powstańców w lasach wokół wsi Gręzówka, wezwał posiłki, a sam wkroczył do wsi. Schwytanie dowódcy: Jefimow zaskoczył powstańców w domostwie należącym do dziedzica i zdołał pojmać wyznaczonego na dowódcę partii Konstantego Micewicza. Pozostał we wsi, by nie zaalarmować reszty sił

Матезники, атакованные неожиданно нашей пехотой, в беспорядке отступили в глубь леса и были преследуемы на расстоянии 10 верст до д. д. Олышницы и Доманиць.

В шайке этой находилось 200 пехотных и 50 конных инсургентов; из этого числа убитых более 100 человек и взятых в пленые двое; кроме того захвачено 7 лошадей и несколько штук разного оружия. С нашей стороны убитых и раненых не было.

На другой день отряд осматривал окрестные леса, при чем взяты были еще три инсургента, и 13-го апреля возвратился в Сьдльце.

2) На основании известий о переходе из Галиции в Царство значительных шайек у Тарнограда, командированы были 16 и 17-го апреля к этому пункту из Янова, на усиление находившегося там отряда из 1½ роты, еще 3½ роты, взвод Донецкой батареи и часть казаков, под начальством Архангелогородского пехотного полка Майора Штерберга.

3) 20-го апреля получена из Люблина депеша, что Майор Штерберг с 4-мя ротами и 2-мя орудиями атаковал 19-го апреля двух тысячную партию Езеранского, вооруженную Австрийскими штуцерами, расположенную в укрепленном лагере, при пограничной черте, в чаще леса, окруженного болотами, но убедившись в недоступности неприятельской позиции, не решился возобновить атаку с сравнительно слабыми силами и отошел к д. Боровой-Млын, где соединился с направленным из Томашова отрядом Майора Оголина. У нас убито 7-м, ранено 9.

Генерал-лейтенант Хрущов предписал усилить отряд Майора Штерберга и Полковнику Мьдникову принять лично начальство.

4) Командир 5-го Стрѣльцоваго батальона Полковник Цвѣтчикѣй, выступив 15-го апреля из Курова с 2-мя ротами и 24 казаками, наступил на другой день шайку близ д. Хруслина и совершенно разбил ее. Убитых около 100, взято знамя, много оружия и обоз. У нас ранено 6-ть стрѣльцов.

5) Отряд из Сьдльце под начальством Майора Антушевича (2 роты Костромского пехотного полка, взвод Конно-Облегченной № 4-го батареи, полускадрон Смоленского уланского полка и 50-ть казаков) 19-го числа разбил в Болрекомъ лѣсу, к сѣверу отъ Косова, шайку Лютенского въ числѣ болѣе 100 человекъ. Матезниковъ убито 20-ть. У насъ потери не было. Болота мѣшали преслѣдовать неприятеля.

6) Отряды производились поиски с 10 по 14-е апреля: а) на пространстве между Лосицами, Зальсьемъ и частью р. Буга отъ кр. Брестъ-Литовска до Гредка. б) По правому берегу Вислы между Ивангородомъ и Мацеювицами и вправо отъ рѣки до шоссе и в) по обѣимъ сторонамъ большой дороги изъ Радзина во Влодаву, не встрѣчали шайекъ.

powstańczych stacjonujących w pobliskim lesie. Nadejście sił głównych: Do wsi dotarły wezwane posiłki z Siedlec pod dowództwem podpułkownika Fofanowa (kompanie kostromskiego pułku piechoty oraz szwadron smoleńskiego pułku ułanów). Starcie pod Klinkami: Wojska rosyjskie dostrzegły około 50 powstańczych jeźdźców wysłanych przeciwko kozakom Jefimowa. Rosyjska kawaleria odepchnęła ich z powrotem w stronę lasu, gdzie Rosjanie zostali ostrzelani przez powstańczą piechotę. Do akcji wkroczyła 12. kompania pułku kostromskiego, która oddała salwę i – według raportu – zabiła na miejscu do 30 powstańców.

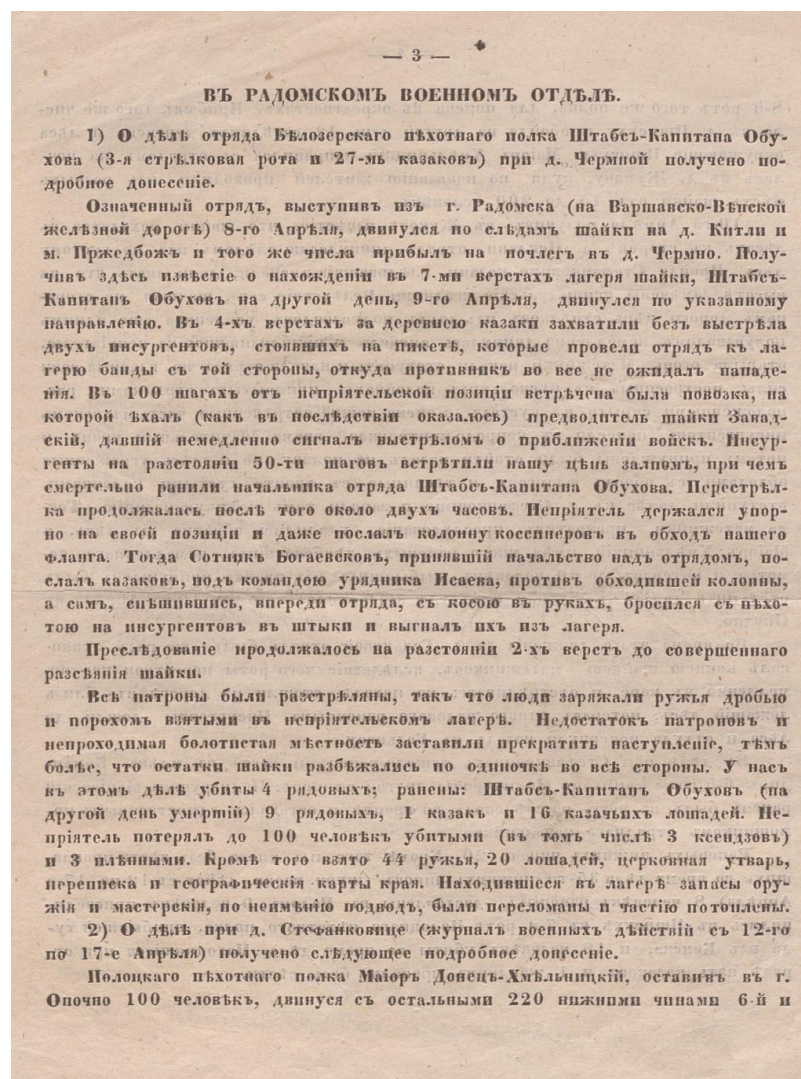
Żurnal Wojskowych Dziejstw w Carstwie Polskom" No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]. Fot. Autor

Buntownicy, zaatakowani niespodziewanie przez naszą piechotę, wycofali się w nieładzie w głąb lasu i byli ścigani na dystansie 10 wiorst aż do wsi Olsznica i Domaniec. W bandzie tej znajdowało się 200 pieszych i 50 konnych powstańców; spośród nich zabitych zostało ponad 100 ludzi, a do niewoli wzięto dwóch; oprócz tego zdobyto 7 koni i kilka sztuk różnej broni. Po naszej stronie zabitych i rannych nie było. Następnego dnia oddział przeszukał okoliczne lasy, przy czym wzięto do niewoli jeszcze trzech powstańców, a 13 kwietnia powrócił do Siedlec.

Na podstawie wiadomości o przejściu z Galicji do Królestwa znacznych band w kierunku Tarnogrodu, skierowano tam 16 i 17 kwietnia z Janowa, w celu wzmocnienia znajdującego się tam oddziału, 1½ kompanii, kolejne 3½ kompanii, pluton Baterii Dońskiej i część kozaków, pod dowództwem pułku piechoty archangielogrodzkiego majora Szterberga. 20 kwietnia otrzymano z Lublina depezę, że major Szterberg z 4 kompaniami i 2 działami zaatakował 19 kwietnia dwutysięczną partię Jeziorańskiego, uzbrojoną w austriackie sztucce, rozlokowaną w ufortyfikowanym obozie, przy granicy państwowej, w gęstwinie leśnej otoczonej błotami. Jednak przekonawszy się o niedostępności pozycji nieprzyjaciela, nie zdecydował się na ponowienie ataku ze stosunkowo słabymi siłami i wycofał się do wsi Borowy-Młyn, gdzie połączył się z oddziałem majora Ogolina skierowanym z Tomaszowa. U nas zabitych zostało

7, rannych 9. Generał-lejtnant Chruszczow nakazał wzmocnić oddział majora Szterberga i polecił pułkownikowi Miednikowowi objąć osobiste dowództwo.

Dowódca 5. Batalionu Strzelców pułkownik Cwiciński, wyruszywszy 15 kwietnia z Kurowa z 2 kompaniami i 24 kozakami, dogonił następnego dnia bandę w pobliżu wsi Chruślina i całkowicie ją rozbił. Zabitych około 100, zdobyto sztandar, wiele broni i tabor. U nas rannych zostało 6 strzelców. Oddział z Siedlec pod dowództwem majora Antuszewicza (2 kompanie kostromskiego pułku piechoty, pluton 4. baterii konno-lekkiej, pół szwadronu smoleńskiego pułku ułanów i 50 kozaków), 19 dnia miesiąca rozbił w Lesie Bojarskim, na północ od

Kosowa, bandę Lutego w liczbie ponad 100 ludzi. Buntowników zabito 20. U nas strat nie było. Błota przeszkodziły w ściganiu nieprzyjaciela.

Oddziały prowadzące poszukiwania od 10 do 14 kwietnia: a) na obszarze między Łosicami, Zalesiem i częścią rzeki Bug od twierdzy Brześć Litewski do Gródka. b) po prawym brzegu Wisły między Iwanogrodem a Maciejowicami i na prawo od rzeki do szosy oraz c) po obu stronach gościńca z Radzyna do Włodawy, nie napotkały band.

Żurnal Wojennych Dziejstw w Carstwie Polskim" No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]. Fot. Autor

W RADOMSKIM OKRĘGU WOJSKOWYM1) O działaniach oddziału Bielőzierskiego Pułku Piechoty pod dowództwem sztabkapitana Obuchowa (3. kompania strzelecka i 27 kozaków) pod wsią Czermno otrzymano szczegółowy raport. Wspomniany oddział, wyruszywszy z miasta Radomska (nad Drogą Żelazną Warszawsko-Wiedeńską) 8 kwietnia, udał się śladami szajki w kierunku wsi Kitlin i miasteczka Przedbórz, i tego samego dnia przybył na nocleg do wsi Czermno. Otrzymawszy tam wiadomość o obozowaniu szajki w odległości 7 wiorst, sztabkapitan Obuchow nazajutrz, 9 kwietnia, ruszył we wskazanym kierunku. W odległości 4 wiorst za wsią kozacy schwytyli bez wystrzału dwóch powstańców

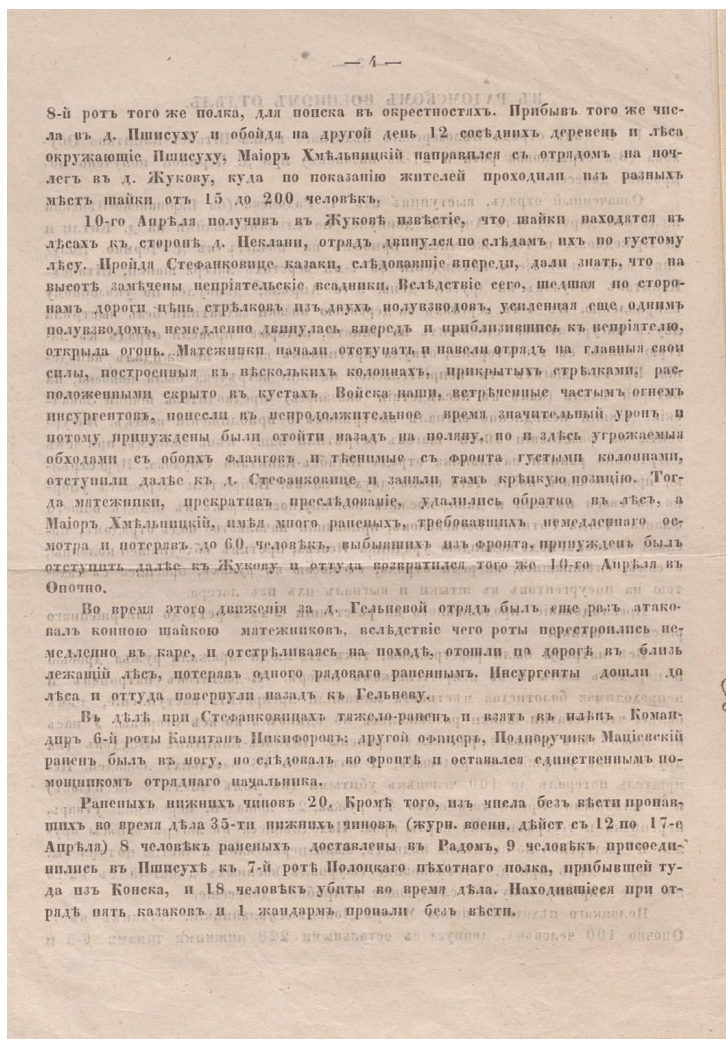
stojących na czatach, którzy doprowadzili oddział do obozu bandy od tej strony, z której przeciwnik zupełnie nie spodziewał się ataku.

Sto kroków od pozycji nieprzyjacielskiej napotkano powóz, w którym jechał (jak się później okazało) przywódca szajki Zawadzki, który natychmiast dał sygnał strzałami o zbliżaniu się wojska. Powstańcy w odległości 50 kroków powitali naszą linię salwą, przy czym śmiertelnie zranili dowódcę oddziału, sztabskapitana Obuchowa. Strzelanina trwała potem przez około dwie godziny. Nieprzyjaciel trzymał się uporczywie na swojej pozycji, a nawet wysłał kolumnę kosynierów w celu obejścia naszego skrzydła. Wtedy setnik Bogajewski, który objął dowództwo nad oddziałem, wysłał kozaków pod dowództwem urzędnika Isajewa przeciwko obchodzącej nas kolumnie, a sam, spieszywszy się, stanął na czele oddziału i z kosą w rękę [odebraną powstańcom] rzucił się wraz z piechotą na powstańców na bagnety i wyparł ich z obozu. Pościg trwał na dystansie 2 wiorst, aż do całkowitego rozproszenia szajki. Wszystkie ładunki zostały wystrzelane, tak że ludzie ładowali strzelby śrutem i prochem zdobytym w obozie nieprzyjaciela. Brak amunicji oraz nieprzebyte, bagnisty teren zmusiły do zaprzestania natarcia, tym bardziej że niedobitki szajki rozbiegły się pojedynczo we wszystkie strony. U nas w tym starciu zabitych zostało: 4 szeregowych; rannych: sztabskapitan Obuchow (zmarł następnego dnia), 9 szeregowych, 1 kozak oraz 16 koni kozackich. Nieprzyjaciel stracił do

100 ludzi w zabitych (w tym 3 księży) i 3 wziętych do niewoli. Oprócz tego zdobyto 44 strzelby, 20 koni, naczynia kościelne, korespondencję i mapy geograficzne. Znajdujące się w obozie zapasy broni i warsztaty, z powodu podwód, zostały połamane i częściowo zatopione.

2) O działaniach pod wsią Stefanów (dziennik działań wojennych od 12 do 17 kwietnia) otrzymano następujący szczegółowy raport. Major Doniec-Chmielnicki z Połockiego Pułku Piechoty, zostawiwszy w mieście Opoczno 100 ludzi, wyruszył z pozostałymi 220 niższymi stopniami 6. i... [tekst urywa się na dole strony]

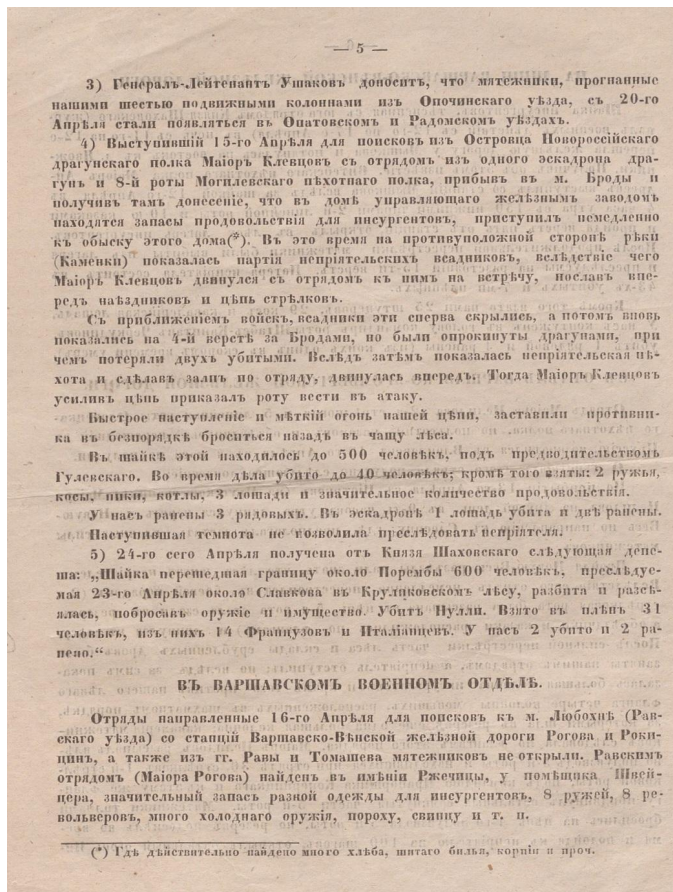
*Żurnal Wojennych Dziejstw w Carstwie Polskom" No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20].
Fot. Autor*

kompania tego samego pułku [wyruszyła] w celu przeszukania okolic. Przybywszy tego samego dnia do wsi Pnisucha (Przysucha) i obszedłszy nazajutrz 12 sąsiednich wsi oraz lasy otaczające Pnisuchę, major Chmielnicki udał się wraz z oddziałem na nocleg do wsi Żuków, dokąd według zeznań mieszkańców przechodziły z różnych miejsc bandy liczące od 15 do 200 ludzi. 10 kwietnia, otrzymawszy w Żukowie wiadomość, że bandy znajdują się w lasach w kierunku wsi Niekłań, oddział ruszył ich śladem przez gęsty las. Po minięciu Stefankowic (Stefanowa) posuwający się na przedzie kozacy dali znać, że na wzniesieniu dostrzeżono jeźdźców nieprzyjaciela. W następstwie tego idący po stronie drogi łańcuch strzelców z dwóch półplutonów, wzmocniony jeszcze jednym półplutonem, natychmiast ruszył naprzód i zbliżywszy się do nieprzyjaciela, otworzył ogień. Buntownicy (powstańcy) zaczęli się wycofywać i naprowadzili oddział na swoje główne siły, uszykowane w kilka kolumn, osłaniane przez strzelców ukrytych w krzakach. Wojska nasze, powitane gęstym ogniem insurgentów (powstańców), poniosły w krótkim czasie znaczne straty i dlatego zmuszone były cofnąć się na polanę, lecz i tutaj, zagrożone obejściem z obu flank i spychane z frontu przez gęste kolumny, wycofały się dalej ku wsi Stefankowice i zajęły tam silną pozycję. Wówczas buntownicy, zaprzestawszy pościgu, oddalili się z powrotem do lasu, a major Chmielnicki, mając wielu rannych wymagających natychmiastowego opatrzenia i straciwszy do 60 ludzi wyeliminowanych z walki, zmuszony był wycofać się dalej ku Żukowowi, skąd tego samego 10 kwietnia powrócił do Opoczna.

Podczas tego marszu za wsią Gielniów oddział został jeszcze raz zaatakowany przez konną bandę buntowników, w wyniku czego kompanie natychmiast sformowały czworobok (kare) i

ostrzeliwując się w marszu, wycofały się drogą do pobliskiego lasu, tracąc jednego szeregowca, który został ranny. Insurgenci doszli do lasu, po czym zawrócili w stronę Gielniowa. W starciu pod Stefankowicami ciężko ranny i wzięty do niewoli został dowódca 6. kompanii, kapitan Nikiforow; inny oficer, podporucznik Maciejewski, został jedynym pomocnikiem dowódcy oddziału. Rannych żołnierzy niższych stopni [było] 20. Ponadto spośród 35 żołnierzy niższych stopni zaginionych bez wieści podczas walki (dziennik działań wojennych od 12 do 17 kwietnia): 8 rannych przewieziono do Radomia, 9 dołączyło w Pnissusze do 7. kompanii Połockiego Pułku Piechoty, która przybyła tam z Końskich, a 18 poległo w czasie walki. Znajdujących się przy oddziale pięciu kozaków i 1 żandarm zaginęli bez wieści. *Żурнал Войенных Дѣйствій в Царствіе*

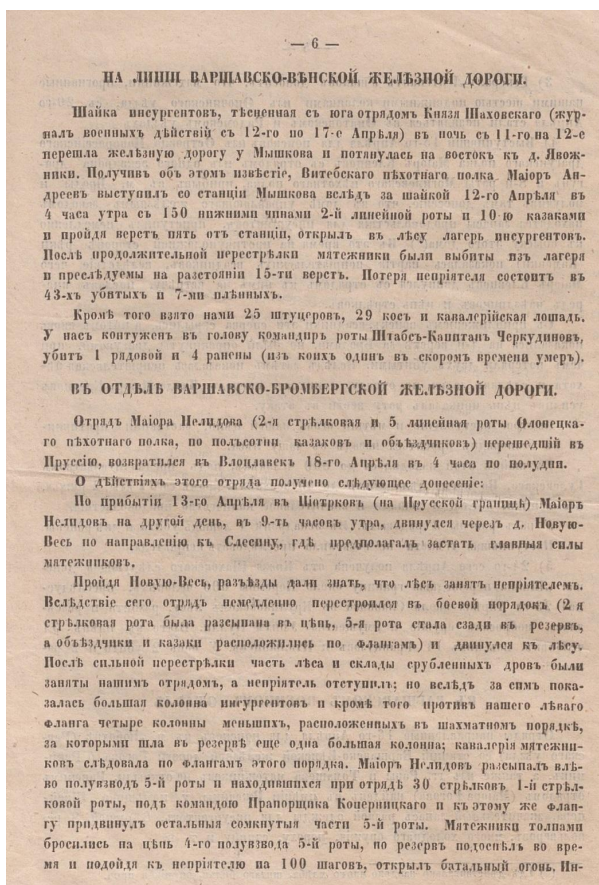
Generał-Lejtnant Uszakow donosi, że powstańcy, wyparci przez nasze sześć kolumn ruchomych z powiatu opoczyńskiego, od 20 kwietnia zaczęli pojawiać się w powiatach opatowskim i radomskim. 4) Major Klewcow z Noworosyjskiego Pułku Dragonów, który wyruszył 15 kwietnia z Ostrowca w celu przeprowadzenia zwiadu wraz z oddziałem złożonym z jednego szwadronu dragonów i 8. kompanii Mohylewskiego Pułku Piechoty, po przybyciu do miasteczka Brody i otrzymaniu tam doniesienia, że w domu zarządcy zakładów żelaznych znajdują się zapasy żywności dla insurgentów (powstańców), przystąpił niezwłocznie do przeszukania tego domu(*). W tym czasie po przeciwnej stronie rzeki (Kamiennej) pojawiła się partia wrogich jeźdźców, w wyniku czego major Klewcow ruszył z oddziałem im naprzeciw, wysyłając przodem zwiad i tyralierę strzelców. Wraz ze zbliżaniem się wojsk, jeźdźcy ci najpierw się skryli, a potem ponownie pojawili na 4. wiorście za Brodami, lecz zostali rozbici przez dragonów, tracąc dwóch zabitych. Tuż po tym pojawiła się piechota nieprzyjaciela i oddawszy salwę w stronę oddziału, ruszyła naprzód. Wtedy major Klewcow, wzmocniwszy tyralierę, nakazał kompanii przejść do ataku. Szybkie natarcie i celny ogień naszej tyraliery zmusiły przeciwnika do ucieczki w nieładzie w głąb lasu. W bandzie tej znajdowało się do 500 ludzi pod dowództwem Gulewskiego. Podczas starcia zabito do 40 ludzi; ponadto przejęto: 2 strzelby, kosy, piki, kotły, 3 konie oraz znaczną ilość żywności. Po naszej stronie rannych zostało 3 szeregowych. W szwadronie zabito 1 konia, a 2 zostały ranne. Nastąpiła ciemność nie pozwoliła na dalszy pościg za nieprzyjacielem.

24 kwietnia br. otrzymano od księcia Szachowskiego następującą depezę: „Banda, która przekroczyła granicę w pobliżu Poręby w liczbie 600 ludzi, ścigana 23 kwietnia w okolicach Sławkowa w lesie Krulikowskim, została rozbita i rozproszona, porzuciwszy broń i mienie. Zginął Pulli. Wzięto do niewoli 31 ludzi, w tym 14 Francuzów i Włochów. U nas 2 zabitych i

2 rannych.” W WARSZAWSKIM OKRĘGU WOJSKOWYM Oddziały skierowane 16 kwietnia w celu poszukiwań w kierunku miasteczka Lubochnia (powiat rawski) ze stacji Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej – Rogów i Rokiciny, a także z miast Rawa i Tomaszów, powstańców nie wykryły. Oddział rawski (majora Rogowa) znalazł w majątku Rzeczyca, u dziedzica Schweizera, znaczny zapas różnych ubrań dla insurgentów, 8 strzelb, 8 rewolwerów, dużo broni białej, prochu, ołowiu itp.

(*) Gdzie rzeczywiście znaleziono dużo chleba, szytej bielizny, szarpi (materiałów opatrunkowych) i innych.

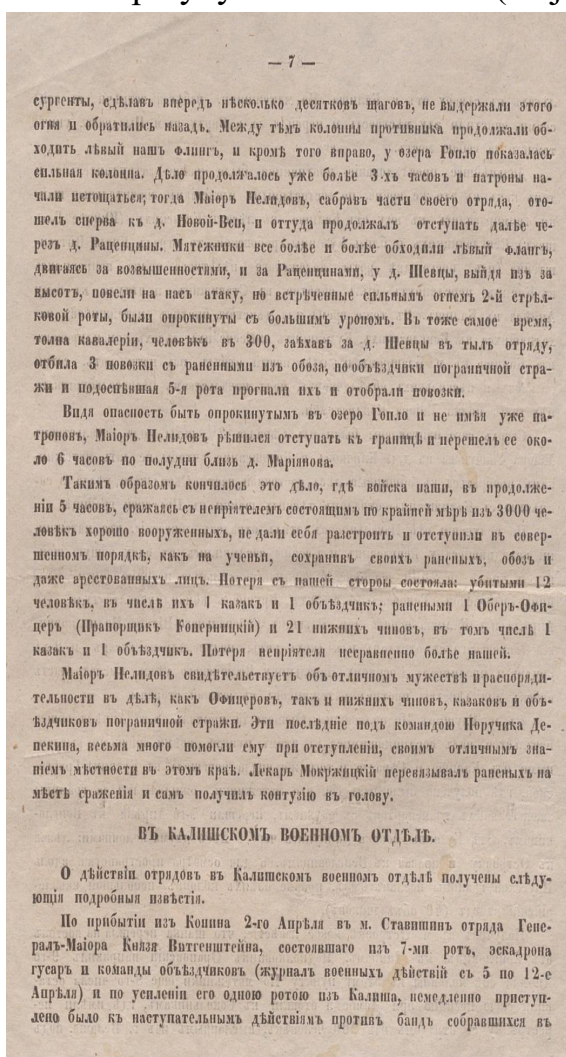
Żurnal Wojennych Dziejstw w Carstwie Polskom" No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]. Fot. Autor

Na linii Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej Pierwsza część tekstu opisuje operację wojskową przeprowadzoną w dniach 12–17 kwietnia (według kalendarza juliańskiego). Manewr powstańców: Oddział powstańczy, spychany od południa przez oddział księcia Szachowskiego, przeszedł nocą z 11 na 12 kwietnia przez linię kolejową w okolicach Myszkowa i skierował się na wschód w stronę wsi Jaworzniki. Reakcja Rosjan: Dowódca Witebskiego Pułku Piechoty, major Andrejew, wyruszył z Myszkowa 12 kwietnia o świcie (o godzinie 4:00 rano). Dysponował siłą 150 żołnierzy (niższych rangą) z 2. kompanii liniowej oraz 10 kozakami. Starcie w lesie: Po przebyciu około 5 wiorst od stacji, major Andrejew odkrył w lesie obóz powstańców. Doszło do długiej wymiany ognia. Powstańcy zostali wyparci z obozu, a siły carskie ściagały ich na dystansie 15 wiorst. Bilans walki: Po stronie powstańców: 43 zabitych i 7 wziętych do niewoli. Zdobyty łup: 25 sztucerów, 29 kos (charakterystyczna broń kosynierów) oraz koń kawaleryjski. Straty rosyjskie: Ranny w głowę został dowódca kompanii sztabs-kapitan Czerkudinow, zginął 1 szeregowy, a 4 zostało rannych (jeden z nich zmarł krótko po bitwie).

. W rejonie Kolei Warszawsko-Bydgoskiej Druga część raportu dotyczy działań oddziału pod dowództwem majora Nelidowa (składającego się z 2. kompanii strzeleckiej, 5. kompanii liniowej Ołonieckiego Pułku Piechoty, półsotni kozaków oraz objazdczyków). Oddział ten, po wcześniejszym przejściu na terytorium Prus, powrócił do Włocławka 18 kwietnia o godzinie 16:00. W tekście przytoczono szczegółowy meldunek z ich działań: Przemarsz: 13 kwietnia oddział przybył do Piotrkowa (Kujawskiego) przy granicy pruskiej. Następnego dnia o

godzinie 9:00 rano wyruszył przez wieś Nowa Wieś w kierunku Ślesina, gdzie spodziewano się zastać główne siły powstańcze. Zwiad i potyczka leśna: Patrole doniosły, że las jest zajęty przez Polaków. Major Nelidow natychmiast sformował szyk bojowy. Po silnej wymianie ognia Rosjanie zajęli część lasu i składy ściętego drewna, zmuszając powstańców do odwrotu. Kontratak powstańców: Wkrótce potem Rosjanie dostrzegli dużą kolumnę powstańców. Przeciwno lewemu skrzydłu rosyjskiemu ruszyły cztery mniejsze kolumny ustawione w szachownicę, za którymi w rezerwie maszerowała kolejna duża kolumna. Na flankach poruszała się powstańcza kawaleria. Obrona rosyjska: Major Nelidow rozstawił swoje siły (w tym 30 strzelców z 1. kompanii strzeleckiej pod dowództwem praporszczyka Kopernickiego) w celu ochrony zagrożonego skrzydła. Gdy powstańcy ruszyli do ataku i zbliżyli się na odległość 100 kroków, Rosjanie otworzyli zmasowany ogień batalionowy. *Журнал Войennyh*

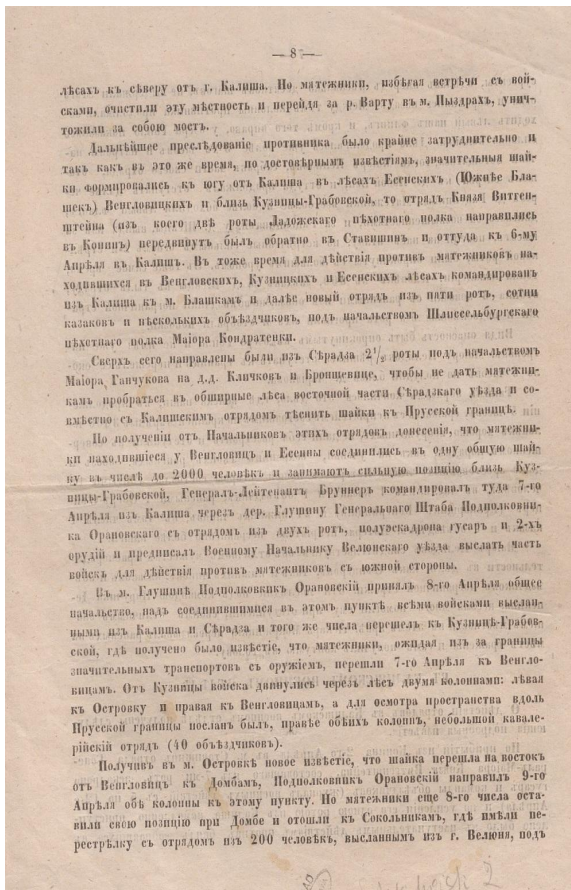

Bitwa pod jeziorem Gopło. Oddział majora Nelidowa stał się z przeważającymi siłami polskimi (szacowanymi na co najmniej 3000 dobrze uzbrojonych ludzi). Po wyczerpaniu amunicji Rosjanie zostali zmuszeni do odwrotu w kierunku granicy pruskiej przez wsie Nowa Wieś, Racenciny (Racięcice) i Szewce. Straty rosyjskie: W bitwie zginęło 12 osób (w tym 1 kozak i 1 objezdczyk), a rannych zostało 21 żołnierzy niższych stopni oraz jeden oficer – praporszczyk

Kopernicki (najpewniej Walery Kopernicki, brat chrzestny polskiego dowódcy i późniejszy pamiętnikarz). Pomoc medyczna: Lekarz o nazwisku Mokrzycki opatrywał rannych na polu bitwy, sam odnosząc kontuzję głowy.

Kaliski Okręg Wojskowy Działania w rejonie Stawiszyna: Druga część tekstu opisuje przybycie oddziału generała-majora księcia Wittgensteina do Konina w dniu 2 kwietnia. Po wzmocnieniu sił jedną rotą z Kalisza, oddział podjął natychmiastowe działania ofensywne przeciwko formującym się w okolicy polskim partiom powstańczym.

Żurnal Wojennych Diejstwij w Carstwie Polskom" No 20 [Dziennik działań wojennych w Królestwie Polskim nr 20]. Fot. Autor

lasach na północ od miasta Kalisza. Jednak powstańcy, unikając starcia z wojskami, opuścili te tereny i po przeprawieniu się przez rzekę Wartę do miasteczka Pyzdry, zniszczyli za sobą most. Dalszy pościg za przeciwnikiem był skrajnie utrudniony, a ponieważ w tym samym czasie, według wiarygodnych doniesień, znaczne partie [powstańcze] formowały się na południe od Kalisza w lasach Jasińskich (Józef Błaszyk), Węglewickich i w pobliżu Kuźnicy Grabowskiej, oddział księcia Wittgensteina (z którego dwie kompanie Ładoskiego Pułku Piechoty zmierzały do Konina) został zawrócony do Stawiszyna, a stamtąd do 6 kwietnia do Kalisza. W tym samym czasie, w celu podjęcia działań przeciwko powstańcom znajdującym się w lasach Węglewickich, Kuźnickich i Jasińskich, skierowano z Kalisza do miasteczka Błaski i dalej nowy oddział składający się z pięciu kompanii, sotni kozaków i kilku objazdczyków [strażników granicznych] pod dowództwem majora Kondratenki z Szlisselburskiego Pułku Piechoty. Oprócz tego, z Sieradza wysłano 2½ kompanii pod

dowództwem majora Ganczukowa w kierunku wsi Kliczków i Broncevice, aby nie dopuścić do przedostania się powstańców w rozległe lasy wschodniej części powiatu sieradzkiego oraz by wspólnie z oddziałem kaliskim spychać partie powstańcze w stronę granicy pruskiej.

Po otrzymaniu od dowódców tych oddziałów meldunku, że powstańcy znajdujący się pod Węglewicami i Jasieńcem połączyli się w jedną wspólną partię w liczbie do 2000 ludzi i zajmują silną pozycję w pobliżu Kuźnicy Grabowskiej, generał-lejtnant Brunner skierował tam 7 kwietnia z Kalisza przez wieś Głuszyna podpułkownika Sztabu Generalnego Oranowskiego z oddziałem złożonym z dwóch kompanii, półszwadronu huzarów i 2 dział, a także nakazał Naczelnikowi Wojennemu powiatu wieluńskiego wysłanie części wojsk do działań przeciwko powstańcom od strony południowej. W miasteczku Głuszyna podpułkownik Oranowski objął 8 kwietnia ogólne dowództwo nad wszystkimi połączonymi w tym punkcie wojskami wysłanymi z Kalisza i Sieradza i tego samego dnia wyruszył w kierunku Kuźnicy Grabowskiej, gdzie dotarła wiadomość, że powstańcy, oczekując z zagranicy znacznych transportów broni, przeszli 7 kwietnia pod Węglewice. Z Kuźnicy wojska ruszyły przez las w dwóch kolumnach: lewa w kierunku Ostrowka, a prawa w stronę Węglewic, natomiast w celu rozpoznania terenu wzdłuż granicy pruskiej wysłano na prawo od obu kolumn niewielki oddział kawalerii (40 objazdczyków). Po otrzymaniu w miejscowości Ostrówek nowej wiadomości, że partia powstańcza przeszła na wschód od Węglewic w kierunku Dąbia, podpułkownik Oranowski skierował 9 kwietnia obie kolumny do tego punktu. Jednak powstańcy już 8 dnia miesiąca opuścili swoją pozycję pod Dąbiem i wycofali się w stronę Sokolnik, gdzie stoczyli potyczkę z oddziałem liczącym 200 ludzi, wysłanym z miasta Wielunia pod [dowództwem...]

Przedstawione fragmenty dokumentów to rękopisy wojsk carskich w języku rosyjskim, stanowiący raport wojskowy lub kronik opisujących potyczki z polskimi Powstańcami podczas powstania styczniowego (1863 r.) w rejonie Kielecczyny, Częstochowy, Sieradza, Kalisza i Złoczewa.

Treść ich przedstawia fragmenty opisu potyczek oddziałów carskich wojsk zaboru rosyjskiego z oddziałami powstania styczniowego.

Można zapytać o sens i potrzebę przedstawienia Powstania 1863 r. opisem dokumentu rosyjskiego. Otóż tak, z punktu spojrzenia historycznego mamy możliwość, chociaż szczątkowo, ale jednak porównać te wydarzenia przeciw już znanych z przekazu korespondentów polskich tamtego okresu. Jednak nie to jest najważniejsze w tej publikacji. Ważnym przekazem tych dokumentach, czego nie sposób jest nie dostrzec, to styl tych raportów i forma opisu **Polskich Powstańców 1863 r.**

Konsekwentnie nazywają polskich bojowników terminami мятежники (buntownicy) lub шайка (banda), jednak pojawia się też jednak rzadko zapożyczone z języków zachodnich słowo инсургенты (insurgenci / powstańcy, buntownicy). Dotyczy to zarówno szeregowego powstańca, jak i dowódców. W przedstawionych fragmentach opisu potyczek i bitew oddziały przedstawiane są bezimiennie – bandy, buntownicy. I tu konkluzja, nie chcesz być zdziwiony, poznaj dobrze przyjaciela, ale jeszcze lepiej wroga.

Nie uznawali zasad pola bitwy - pogarda i nieludzkie traktowanie przeciwnika – Powstańca. Nie wyrażano się także zbyt pochlebnie o części mieszkańców polskiej wsi. Tych którzy zdecydowali się donosić, a nawet pomagać wojsku carskiemu. Podwójna pogardą dla zdrajców.

Aby zrozumieć, to co się stało należy cofnąć się trochę w czasie. Przestać płakać, że Polska została zniszczona przez zaborców i wojny – chociaż to prawda, ale jak doszło do tego? Nazywanie minionego okresu, zwłaszcza drugiej połowy okresu ubiegłego tysiąclecia wątkiem historycznym, to słabość. Te lata, to chwała Rzeczypospolitej Obojga Narodów, siły ale i słabości polskiej szlachty i rządzących. Dwie daty 15 lipca 1410 r. i 5 lipca 1610 r. o których już wspominałem w opracowaniach. Po obu tych datach najwięksi nasi wrogowie jeden z zachodu, drugi ze wschodu, padają u nóg polskiego króla: Zygmunta I Starego i Zygmunta III Wazy. Hołd pruski 1525 – hołd lenny złożony królowi Zygmunta I Staremu przez Albrechta Hohenzollerna, księcia w Prusach, który odbył się 10 kwietnia 1525 roku w Krakowie.

Hołd ruski – akt z 29 października 1611 roku. Zdetronizowany car Rosji po bitwie pod Kłuszyną wraz z braćmi złożył uroczysty hołd królowi Polski Zygmunta III Wazy w Sali Senatu Zamku Królewskiego w Warszawie.

Hołd pruski złożony został królowi Zygmunta I Staremu który w okresie 40. lat panowania wzmacniał potęgę państwa polskiego.

Hołd ruski – zdetronizowany car Rosji Wasyl IV Szujski wraz z braćmi złożył uroczysty hołd królowi Polski Zygmunta III Wazy.

I co się takiego stało, że potęga państw Europy – Polska powoli zaczęła zmierzać do zniknięcia z mapy Europy na 123 lata, i nigdy już później nie odgrywa takiej roli.

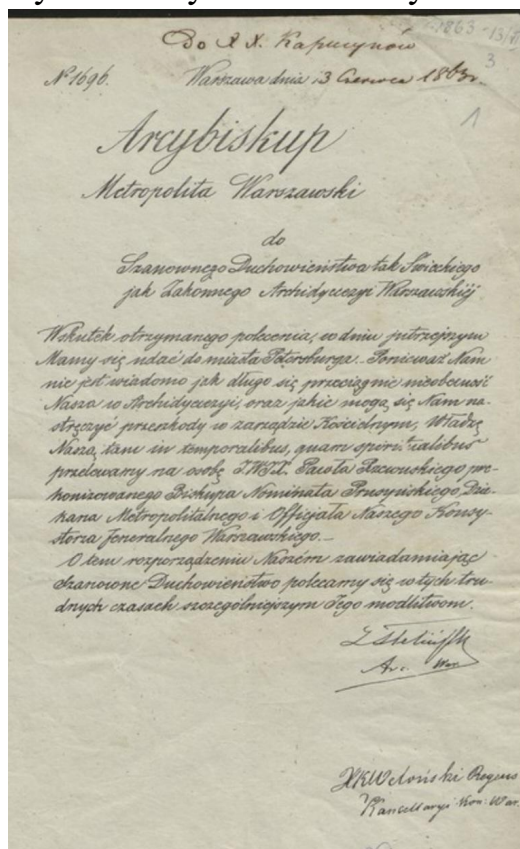
Niestety początkiem upadku potęgi Rzeczypospolitej, to 1648 r. – powstanie Kozaków Zaporoskich i chłopstwa ruskiego pod przywództwem hetmana kozackiego Bohdana Chmielnickiego, które pośrednio przyczyniło się do podziału na wschodnią i zachodnią Ukrainę, spowodowane jego działaniem zbrojnym i politycznym. Podział ten został przypieczętowany traktatami międzynarodowymi już po jego śmierci. Linia podziału przebiegała po rzece Dniepr. Część prawobrzeżna z Krymem przypadła Rosji, część lewobrzeżna pozostała w granicach Rzeczypospolitej. Przyczyną buntu Chmielnickiego był najazd Daniela Czaplińskiego, podstarości czechryńskiego na Subotów w Ukrainie – rodową posiadłość Chmielnickiego, zakatowanie na śmierć jego syna i porwanie żony.

Druga z przyczyn, to następstwa Sejmu Czteroletniego – sejm walny zwołany 6 października 1788 za zgodą cesarzowej Rosji Katarzyny II w Warszawie, obradujący do 29 maja 1792 r. i Konstytucja 3 Maja uchwalonej 3 maja 1791 r. przez Sejm Wielki. To pierwsza w nowożytnej Europie i drugą na świecie (po amerykańskiej) spisana konstytucja. Wprowadziła trójpodział władzy, na władzę ustawodawczą, wykonawczą oraz sądowniczą. Zniesienie liberum veto. Przeciwnicy ograniczania praw szlachty, założyciele konfederacji targowickiej (1792 r.) prorosyjscy magnaci, sprzeciwiając się reformom Sejmu Czteroletniego i Konstytucji 3 maja. Na czele konfederacji stają: Stanisław Szczęsnny Potocki – generał artylerii koronnej,

marszałek konfederacji, Seweryn Rzewuski – hetman polny koronny, Franciszek Ksawery Branicki – hetman wielki koronny. Z czasem wstępuje w ich szeregi Stanisław August Poniatowski.

Sprowadzają na Ziemię Polską wojska carskie.

Wynikiem tych działań był II Rozbiór Polski (1793). Wprowadzenie wojsk rosyjskich doprowadziło do kolejnego podziału terytorium Rzeczypospolitej. Pomiędzy Rosję i Prusy. Wynikiem rozbioru Polska przeszła kolejne załamanie gospodarcze i straciła ponad 300 tys. km².

Wkrótce bo w 1795 r. II Rozbiór Polski i niewola trwająca 123 lata. Zatem za przyczynę upadku Rzeczypospolitej należy uważać zdradę część klasy rządzącej.

Historia Polski, to nie wątek historyczny, tylko lekcja którą należy odrobić na bazie tej przeszłości. Wątkiem historyczną w tym przypadku można nazwać epokę końca wymierania dinozaurów 66 mln lat temu, na granicy kredy i paleogenu, i to nie do końca. Zatem dobrze jest znać zwyczaje wroga i cenić dobro własnej Ojczyzny. A elementarna wiedza tego zagadnienia, to właśnie ta historia.

Na zakończenie list do O. O. Kapucynów. Arcybiskup Metropolita Warszawski do Szanownego Duchowieństwa tak Świeckiego jak Zakonnego Archidiecezyi Warszawskiej.

List – źródło Archiwum Główne Akt Dawnych. Fot. Autor. Do O. O. Kapucynów Nro 1696. Warszawa dnia 13 Czerwca 1863 r. Arcybiskup Metropolita Warszawski do Szanownego Duchowieństwa tak Świeckiego jak Zakonnego Archidiecezyi Warszawskiej. Wskutek otrzymanego polecenia, w dniu jutrzejszym Mamy się udać do miasta Petersburga. Ponieważ Nam nie jest wiadomo jak długo się przeciągnie nieobecność Nasza w Archidiecezyi, oraz jakie mogą się Nam nastręczyć przeszkody w zarządzie Kościelnym, Władzę Naszą, tam in temporalibus, quam spiritualibus [zarówno w sprawach świeckich, jak i duchownych] przelewamy na osobę J.W.X. [Jaśnie Wielmożnego Księdza] Pawła Rzewuskiego prekonizowanego Biskupa Nominata Pruszyńskiego, Sufragana Metropolitalnego i Oficjyata Naszego Konsystorza Jeneralnego Warszawskiego. — O tem rozporządzeniu Ktorem zawiadamiając szanowne Duchowieństwo polecamy się w tych trudnych czasach szczególniejszym Jego modlitwom.

List obrazuje również sposób postępowania władz carskich z najwyższymi władzami Kościoła w Królestwie Polskim w okresie powstania styczniowego..